

МОВОЮ ДОКУМЕНТІВ

УДК 94 (477)

о. Юрій Мицик, Інна Тарасенко

З НОВИХ ДОКУМЕНТІВ ДО ІСТОРІЇ СІВЕРЩИНИ (XVII-XVIII ст.) (частина 7)

У публікації представлені віднайдені в архівах документи гетьманів І. Самойловича, Д. Многогрішного та інших старшин.

Ключові слова: універсал, лист, гетьман, монастир.

Тут ми продовжуємо вводити до наукового обігу документацію, яка стосується Сіверщини (про наші пошуки в архівосховищах Києва і необхідність публікації документів з історії Сіверщини вже говорилось в попередніх частинах даної статті).

Усього в цій частині статті наводяться тексти 45 документів, які походять переважно з Інституту рукописів Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського) (далі - ІР НБУВ). Окремі документи були виявлені у Центральному державному історичному архіві України у Києві (далі - ЦДАУК), відділі рукописів (далі - ВР) Бібліотеки Польської Академії наук у Кракові (далі - БПАН), Національної бібліотеки України ім. В. Стефаника у Львові (далі - НБУ), Дніпровського історичного музею (далі - ДІМ) та археографічних публікаціях. Серед документів цієї частини нашої статті необхідно знову виділити ті, котрі доповнюють «Український Дипломатарій XVI-XVIII ст.». З гетьманських документів – це унікальні універсали гетьманів Дем'яна Многогрішного (№14), Івана Самойловича (№ 18, 20), наказного гетьмана Павла Полуботка (№ 42), з полковницьких – чернігівського Юхима Лизогуба (№ 31), ніжинських Артема Мартиновича (№ 13) та стародубського Михайла Миклашевського (№ 27). Є також листи сотників – конотопського сотника Костенецького (№ 39), бахмацького сотника Василя Покотила (№ 44), батуринського – Федора Стожка (№ 36) до гетьманів Скоропадського та Полуботка. Один лист, писаний отаманом Василем Рубаном до гетьмана Івана Мазепи (№ 32). Є й документи рядової старшини, наприклад, писаря Київського полку Василя Солонини та простих козаків. З документів високопоставлених осіб інших держав укажемо на привілей короля Речі Посполитої Яна-Казимира (№ 10), жалувані грамоти царів Олексія (№ 8), Петра I та Івана V (№ 28). Одразу зазначимо, що неможливо всебічно висвітлити значення наведених джерел, тим більше у невеликій вступній статті. Адже кожне джерело є багатограним і кожен дослідник може знайти щось важливе для себе. Тому ми обмежимося загальною характеристикою наведених джерел, вкажемо на їхній інформаційний потенціал, прокоментуємо ряд імен й топонімів, які в них зустрічаються.

Відкриває дану публікацію уривок з опублікованих раніше творів. Першим подається уривок з мемуарів австрійського дипломата Сигізмунда Герберштейна. Хоча його твір стосується Сіверщини першої половини XVI ст., але, враховуючи цінність його свідчень, наведемо їхній фрагмент. Інший історико-географічний твір 1652 р.

© о.Мицик Юрій Андрійович – доктор історичних наук (м. Київ);

© Тарасенко Інна Юріївна – кандидат історичних наук (м.Київ).

польського історика Шимона Старовольського містить дані про цей регіон першої половини XVII ст. Документ № 2 – уривки з прибутково-видатних книг 1619-1620 рр. московських приказів є цілком іншого характеру. Однак за їхніми сухими рядками міститься цінна інформація про торгівлю сіверських міст з Московською державою. Близьким за походженням і хронологією є документ № 3 – межування земель між Конотопом і Путивлем, який зберігався в архіві чернігівської казенної палати. Він зберігся у виписі О. М. Лазаревського і наводиться нами згідно з ним. До речі, тематично близьким до останнього є лист-наказ 1722 р. гетьмана Полуботка і старшини (№ 42), адресований до старшого військового канцеляриста Петра Валькевича щодо межування Почепської сотні Стародубського полку. Там видно були порушення в попередньому межуванні (через смерть гетьмана Скоропадського це межування не було затверджене), і від Валькевича вимагалось провести достовірне межування не тільки на землі, але й знайти попередні межові книги, перевернути міські книги: «чи не винайдеся в них реєстр всего полку Стародубовского» тощо. У виписі з чернігівських гродських книг міститься протестація 1636 р. (№ 4) шляхтича Миколи Кирика проти новгород-сіверського старости через маєтність Бобрик. Є ряд топонімів з такою назвою, в т.ч. три на території Чернігівщини. Очевидно, слід мати на увазі сучасні села Бобрик Корюківського р-ну або Бобрик-Другий Семенівського р-ну, які знаходяться відносно недалеко один від одного.

Вертаючись до першорядних документів «Українського Дипломатарію», вкажемо на універсал 1668 р. (№ 13), який належить перу ніжинського полковника Артема Мартиновича. Цікаво, що в томі універсалих гетьманів і полковників часів Руїни надруковано три універсали цього полковника (1), але наведений нижче навіть не згадано, очевидно тому, що він був написаний дуже нерозбірливим почерком. Між тим він дозволяє продовжити як мінімум на півроку каденцію Мартиновича на уряді ніжинського полковника. Універсал було адресовано конотопському сотникові (Леську Лисенку -?). Тут ідеться про новозбудований млин на р. Боровці в с. Поповці неподалік Конотопа і звільнення його власників від податків. Далі йдуть два універсали-привілеї Самойловича 1672 і 1679 рр. (№№ 18, 20). У першому гетьман надавав місце для майбутнього млина на р. Острі козелецькому обивателю Петрові Демидовичові, а після збудування млина його власник звільнявся на рік від податків. Другим універсалом-привілеєм Федору Кандибі, з якого починається піднесення цього старшинського роду, надається слобідка Кандибівка біля села Сім'янівки. Тепер ці поселення злилися в одне село Сім'янівку Конотопського р-ну Сумської області. Універсал адресується і конотопському сотнику (на цій посаді у 1672 р. було аж четверо осіб з Кандибою включно), отже, це хтось із трьох: Панько Петренко, Петро Суховій, Іван Жданенко. Цей універсал перегукується з іншим, даним Самойловичем 26 (16).11.1679 р. Кандибі про дозвіл відбирати повинності від людей, що поселилися біля його хутора в с. Семенівці (Сім'янівці)(2).

В універсали 1690 р. (№ 27) стародубського полковника Михайла Миклашевського, адресованого насамперед полковим обозному (Журману (Турченку), судді (Кольничому), осавулу (Коровці-Вольському), сотнику (Чорнолуцькому), йшлося про дозвіл на будування греблі й млина азарівському отаману Гапону Горленку. Відзначимо, що документ був підписаний козаком Костем Горло, очевидно, родичем прохача. Документ № 43 є досить нестандартним. Тут переказується універсал Скоропадського, адресований насамперед чернігівському полковнику Полуботку і сосницькому сотнику (Павлу Сангурському чи Василю Дорошенку). У ньому мова йшла про передачу генеральному писареві Семену Савичу села Довга Гребля (нині – село біля Рейментарівки Корюківського р-ну), котрим раніше володів прибічник Мазепи Василь Цурка (за це й була вчинена конфіскація його маєтності, а також за розорення Цуркою маєтності Савича – с. Ведмежого). Наступним (№ 14) є універсал гетьмана Дем'яна Многогрішного, адресований насамперед стародубському полковнику (Григорію Коровці-Вольському) й новгород-сіверському сотникові (Захару Севастяновичу). Ним надавався млин на р. Шостка в с. Пирогівка (між Новгород-Сіверським і Шосткою).

Подібні універсали, але в межах своїх повноважень (як правило, полку) видавали

й полковники. Універсал 1699 р. (№ 31) був виданий чернігівським полковником Юхимом Лизогубом військовому товаришу Федору Красувському на будівляння млина на р. Шодрувці. До окремої підгрупи документальних джерел належить акт 1679 р. (№ 21) розділу спірних сіножатей між Салтиковою Дівцею, Березною, Ковчином і Дурнями (суч. Миколаївка Менського р-ну). Власником останнього був Лаврентій Кашперович (Касперович), перший відомий по імені капелан Війська Запорозького, який в такій якості згадується в універсалах Дем'яна Многогрішного (зокрема, цей гетьман надав йому с. Дурні) та Івана Самойловича. Тут уперше згадується і городовий отаман Салтикової Дівці Нестор Прокопенко (досі їхній список починають Йосип Шендюха з 1694 р.). Також окремо стоять два лаконічні квити – розписки 1714 і 1715 рр. (№№ 34, 35) писаря Київського полку Василя Солонини, представника відомого старшинського роду.

Ближчими до цих документів світської влади є універсали (фундуші, грамоти) вищих церковних ієрархів. Тут наводиться фундуш 1698 р. (№ 30) видатного українського церковного і культурного діяча, чернігівського і новгород-сіверського архієпископа св. Іоана Максимовича. У даному випадку ним дається благословення на освячення Преображенського храму в Стародубі, який був збудований з ініціативи стародубського полковника Михайла Миклашевського. Тут міститься унікальна відомість: обіцянка Максимовича відпустити гріхи тим, хто прийде на освячення.

Аналогічні документи видавалися вищими представниками Московської держави та Речі Посполитої. У 1661 р. цар Олексій за клопотанням Мефодія Филімоновича, незаконно проголошеному московським патріархом єпископом, дав жалувану грамоту вибелському сотнику Стефану Шубі на села Орлівку та Грабівку. Це можуть бути Орлівка Новгород-Сіверського р-ну або Орлівка Куликівського р-ну та Грабівка Ріпкинського р-ну або Грабівка Куликівського р-ну. Враховуючи те, що маєтності зазвичай надавалися близько одна від іншої, то схиляємось на користь сіл Куликівського р-ну. Таку ж грамоту (№ 28) видали між 1692–1695 рр. царі Івана V і Петро I осавулу Прилуцького полку Івану Носу. Цей Нос, як і прилуцький полковник Галаган, зажив пізніше лихої слави, підтримуючи каральні акції Петра I проти українського народу. Тут же йдеться про надання йому за заслуги перед царями Олексієм, Федором і Івану та Петру с. Голубівки (нині – село на південний схід від Прилук) і млинів на р. Щуровці. Окремо стоїть наказ (№ 38) генерал-лейтенанта кавалерії Іоанна Бернарда фон Вейзенбаха. Він цікавий тим, що стосується ліквідації наслідків тяжкої пожежі Чернігова у 1718 р.

Подібний жалуваним грамотам царів є універсал-привілей 1664 р. короля Яна Казимира (№ 10). Він був виданий у таборі військ Речі Посполитою під Меною за вірність ченцям Свято-Троїцького Густинського монастиря. Він підтверджував права обителів на млини на р. Удаї, причому зробив це за клопотанням гетьмана Павла Тетері. До речі, цей документ ясно показує, на чієму боці були густинські ченці. Регестом ми подали документ іншого характеру, але який пов'язується з попереднім походження. Це лист 1696 р. (№ 29) Станіслава (?) Яблоновського, гетьмана коронного, до короля Яна Собеського, в котрому міститься реляція про невдалі дії чернігівського полковника Якова Лизогуба у Подністров'ї проти ординців на відміну від Самуся. Також у вигляді регесту (№ 16) подаємо реляцію 1670 р. московського гінця про ситуацію в Україні. Цей московський поручник-гоніць походив з Ряшева (Жешув), потрапив до росіян у полон і згодом став на московську службу та навіть виконував дипломатичні доручення в зв'язку з переговорами послів Московської держави та Речі Посполитої, був у Батурині, розмовляв з гетьманом Дем'яном Многогрішним, пізніше у Чигирині говорив з гетьманом Петром Дорошенком і подав деякі цікаві подробиці цієї розмови.

Листи взагалі представляють іншу категорію джерел. Українські листи цікаві насамперед тим, що адресувалися значним особам, у першу чергу гетьманам. Тут домінують листи-скарги, але, на жаль, далеко не завжди можна встановити реакцію на ці скарги влади. Вже в першому з листів (№ 32) 1701 р. (?) міститься, по суті, скарга: отаман Василь Рубан з усією громадою козаків – жителів Бахмача – зверталися до гетьмана Івана Мазепи з проханням, щоб козакам помагали відбувати

повинності місцеві піддані генерального осавула Івана Ломиковського, генерального писаря (Василя Кочубей або Василя Чуйкевича), дружини Василя Кочубея. Однак гетьманського універсалу, про який просив Рубан, не було видано, принаймні його ще не виявлено. У другій скарзі, яка збереглася у окремій справі (№ 33 за 1713 р.), городиський староста Яків Василевич скаржився гетьману Івану Скоропадському на бахмацького сотника Кирила Троцького через те, що той несправедливо звинувачує його у грабежах, і просив справедливого суду. У листі до того ж гетьмана 1716 р. (№ 36) батуринський сотник Федір Стожок скаржився на обмачівського вїта і його дружину, яка завдала ран козаку Чайці. Цікаво, що скаргу писав той самий Стожок, на котрого надходило дуже багато скарг. Наступний лист-скарга до Скоропадського (№ 37) якимсь Іваном Волинським (по указу крелевецького сотника Костянтина Генваровського) стосувався тяжкого побиття Федора Каптаненка, отамана с. Бистрик (село на схід від Кролевця), Федором Кочебеєм. Лист 1722 р. конотопського сотника Г. Костенецького до гетьмана Полуботка (№ 39) вкотре змальовує картину злочинів, вчинених представниками російської влади. Цього разу «відзначився» якийсь капітан Количов своїм здиством та побиттям жителів сіл Попівки та Семенівки. Ще два листи-скарги з Бахмача, адресовані вже гетьману Данилу Апостолу (№№ 44-45), доповнюють картину злочинів росіян. У першому з них бахмацький сотник Василь Покотило скаржився на Ф. Савостьянова, який відав імператорськими кінськими заводами в Понорницькій сотні. Цей Савостьянов із слугами напали на двір батуринця Григорія Урминича і пограбували його, а Урминича побили. Такий самий злочин Савостьянов вчинив у Бахмачі козаку Григорію Оміничу, про що свідчить скарга останнього. Випис 1671 р. з чернігівської полкової канцелярії стосується скарги священників Іоаннікія Долятовського й Павла Пучковського на Івана Биховця. Він цікавий тим, що тут уперше названо ім'я наказного чернігівського полковника (Болдаковський), котрий у 1669-1670, 1671 рр. був чернігівським сотником. Каденцію ж чернігівського сотника Леонтія Полуботка (батька гетьмана) можна продовжити: він був на цій посаді не тільки в 1670, але й у липні 1671 р. Якийсь Яцько був у цей час наказним олишівським сотником, а Сенько Хобня – отаманом городовим олишівським.

У даній подачі документів, як і у попередніх, є багато купчих. У першій з них 1648 (№ 6) йдеться про купівлю млина на р. Білоус біля села Рижики (суч. Чернігівського р-ну). Важливо, що його підписав Іван Скіндер як чернігівський писар. Цей Скіндер універсалом Богдана Хмельницького від 18 (8) листопада 1649 р. затверджувався чернігівським вїтом, причому гетьман призначив його на цей уряд ще в першому універсалі (цей універсал не зберігся) і дав йому позитивну характеристику як «чоловіка годного і на то способного» (3). Тут згадано також «Веремія Полуботка», чернігівського вїта. Він доводився прадідом майбутнього гетьмана Павла Полуботка, у 1637 р. був райцею чернігівського магістрату (4). Виявляється, він ще жив у 1648 р. і навіть був вїтом, причому був неписьменним. В іншій купчій 1660 р. (№ 7) вїтом уже названий Григорій Яхимович. Тут йдеться про продаж маєтності любецьким боярином Марком Мишуком Леоновичем «з Мишуков». У купчій 1663 р., яка збереглася у виписі 1712 р. з міських книг Кролевця (№ 9), йдеться про дозвіл Івану Григоровичу поставити млин на р. Реті. Тут важливою є згадка про Михайла Дуля, який був крелевецьким сотником у 1650, 1656 рр. Як бачимо, у 1663 р. він відійшов від суспільних справ, зайнявшись суто господарськими (подолівський мельник), очевидно, передавши перед тим уряд сотника сину Григорію (1658 р.). У 1712 р. городовим отаманом названо Семена Мартиновича. Він був на цій посаді, починаючи з 1671 р., але з 1674 р. городовими отаманами стають інші особи і тому поява його у 1712 р. на цій посаді виглядає повною несподіванкою. Так само і поява сотника Василя Яценка, котрий обіймав дану посаду у 1661-1662, 1669-1672 рр., котрий став городовим отаманом у 1677 р. На наш погляд, цей випис було скопійовано у 70-х рр. XVII ст., а у 1712 р. зняли копію з копії і тому припустилися помилки в датуванні. Ще одна купча датована 1670 р. (№ 16). Оскільки чернігівський полковник Іван Лисенко був у Сосниці, то з його наказу чернігівський уряд вирішував справу про підтоплення млина волинським сотником Федором Лобиною (досі вважалося, що він сотникував у 1679, 1684 рр.). Тут згадано

й сосницького сотника Павла Крачевського (досі вважалося, що він обіймав дану посаду в 1677–1685 рр.), сосницького городского отамана Андрія Тишини (вважалося, що він на цій посаді був у 1679–1680 рр.). У купчій 1678 р. (№ 19) сосницький козак Іван Кирилович продає свій фільварок військовому товаришу Андрію Дорошенку. Безсумнівно, останній є молодшим братом гетьмана Петра Дорошенка, колишнім брацлавським полковником у 1668–1674 рр., котрий був засланий, як і його брат, з сім'єю до Сосниці і тут обзадовився господарством. У 1677 р. він став сосницьким сотником, але купча не називає його в такій якості. У купчій 1681 (№ 24), яка збереглася у виписі з крелевецьких міських книг, важливою є звістка про Захара Івановича Голуба, брата генерального бунчужного Костянтина Голуба-першого, чоловіка Анастасії Маркович (Голуб, потім – Скоропадської), який передавав свої землі братові. Цей випис був затверджений міською верхівкою і навіть двома священиками, настоятелями Микільського (протопоп?) і Спаського храмів у Крелевці. Сама ж купча наводиться трохи нижче (№ 25), але її датування в копії виглядає недостовірним.

У купчій 1683 р. (№ 22) Григорія Івановича, «обивателя усковського», йдеться, очевидно, про с. Усок, що неподалік Вороніжа (на схід від Шостки). Згадуваний як воронізький сотник Сава Григоревич – це, мабуть, Сава Прокопович, який сотникував тут у 1669–1687 рр. Василь Якович, отаман городовий, це Василь Дрозд. Названі й імена іншої верхівки Вороніжа. Врешті воронізький купець Іван Холодович ймовірно був родичем (батьком?) Івана Івановича Холодовича, воронізького сотника у 1716–1740 рр. У купчій 1688 р. (№ 26) глухівця Федора Гончара говориться про продаж «пляцу» (місця, земельної ділянки) Котляру. На підставі цього документа можна уточнити каденцію на посаді городского отамана Олексія Турянського (досі вважалося, що він обіймав дану посаду в 1684–1685, 1689, 1696 рр.).

Документи №№ 11 і 22 належать до іншої різновидності документальних джерел – заповітів (тестаментів). У першому з них (1664 р.) Івана Виздєрта Яцкевича, зокрема, є цікавою згадка про його товариша Марка Кимбаровича. Про останнього як військового товариша Ніжинського полку згадується в універсалах гетьманів Івана Брюховецького та Дем'яна Многогрішного (в останньому вже як про померлого) (5). Цікавим є те, що Яцкевич згадує про Репчан «сябров моїх». Уживання цього білоруського слова поруч з незвичним (литовським) прізвищем Яцкевича може служити аргументом його білоруського походження. У другому заповіті 1681 р. новомлинського козака Грицька Чорного детально описується його майно, особливо землі. Згадується як городовий отаман Дем'ян Олифирович, досі ж вважалося, що був на цьому уряді у січні 1696 р.

Зовсім іншу категорію джерел репрезентують два документи – реєстри 1722 р. «дозорці» Андрія Івановича (№№ 40–41). Вони важливі тим, що фіксують прибутки, які йшли до гетьманського двору часів Полуботка з Обмачіва під Батурином. Тут, зокрема, йдеться про прибутки з гребель та млинів, торгівлі тощо.

Насамкінець зазначимо, що підписи-автографи в документах підкреслені нами, а слова, які не вдалося прочитати – знаком (...)*. Квадратними дужками позначені пропуски в тексті через якісь дефекти (обірвана частина тексту тощо) або відновлені по смислу слова.

Сподіваємось, ці джерела будуть цікавими і краєзнавцям, оскільки проливають додаткове світло на історію населених пунктів Сіверщини, на біографії її важливих діячів, на соціально-економічну, церковну і культурну історію краю.

1. Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657–1687). – К. – Львів, 2004. – №№ 69–71.

2. Там само. – № 556.

3. Документи Богдана Хмельницького 1648–1657. – К., 1961. – № 83.

4. Коваленко О. Павло Полуботок // Володарі гетьманської булави. – К., 1994. – С. 499.

5. Універсали українських гетьманів від Івана Виговського... – №№ 232, 234, 330.

* * *

№ 1

Друга чверть XVI ст. – Уривки з мемуарів Сигізмунда Герберштейна.

«[...] Кажуть, що від витоків Оки беруть початок дві інші річки: Сейм (Sem) і Сосна (Sosna), з котрих Сейм протікає по Сіверському князівству і, минуючи місто Путивль (Putivlo), впадає в ріку Десну, котра протікає через місто Чернігів й нижче Києва впадає в Борисфен; Сосна ж тече просто в Танаїс.[...]»

Сівера (Sewera) – велике князівство, фортеця якого Новгород (Nowogrodek) не так давно був столицею сіверських князів, до того часу, доки вони не були позбавлені князівства Василем. [...] Тут у різних місцях лежать просторі пустельні рівнини, коло Брянська – величезний ліс. Фортеця і міст у ньому дуже багато; серед них найзнаменитіші Стародуб, Путивль і Чернігів. Земля, там де вона обробляється, родюча. Ліси багаті величезною кількістю горностаїв, білок і куниць, а також меду. Народ, який постійно воює з татарами, дуже войовничий. Але Василь Іванович підкорив собі це князівство, подібно більшості інших наступним чином. Було два Василі, два його племінники, діти братів. Один з них, якого звали Шемячич, володів фортецею Новгород, а другий – містом Стародуб. Путивлем же володів якийсь правитель Дмитрій. Василь Шемячич, людина хоробра на війні й гроза татар, мав таке сильне бажання володарювати, що став один добиватися князівства, і не заспокоївся доти, доки не довів Василя Стародубського до крайності, а після його вигнання зайняв його області. Після його (Василя) скинення він взявся за Дмитрія, але іншим шляхом: доніс на нього государеві, що той умислив відділитися від государя. Государ, стривожений цим, доручив Василю будь-яким чином схопити Дмитрія і відправити його до нього в Москву. Дмитрія підступно схопили на полюванні [...]. Дмитрій був відвезений до Москви і закутий в кайдани. Його єдиний син був настільки обурений цією несправедливістю, що одразу втік до татар, а щоб швидше й сильніше помститися за батьківську кривду, відрікся від християнської віри й прийняв обрізання за законом магометан [...]. Государ Василь, дізнавшись про втечу сина Дмитрія до татар, наказав закути його в тяжчі кайдани. Невдовзі цей останній, дізнавшись про смерть сина у татар, будучи засмучений неволею та печаллю, помер в тому ж році, тобто в 1519 році від Різдва Христова [...]

Чернігів стоїть у тридцяти милях від Києва і у стількох же від Путивля. Путивль же стоїть від Москви у ста сорока німецьких милях, у шістдесяти від Києва, у тридцяти восьми від Брянська. Це місто (Чернігів) розташоване за великим лісом, котрий тягнеться вшир на двадцять чотири милі.

Новгород (Сіверський) стоїть від Путивля у вісімнадцяти милях, від Стародуба у чотирнадцяти, а Стародуб від Путивля – у тридцяти двох милях.

На шляху з Путивля в Тавриду в степу зустрінеш ріки Сну (?) (Sna, Sva), Самару (Samara) й Орель (Ariel), з яких дві останніх ширше й глибше інших [...].»

(Герберштейн С. Записки о Московии. – М., 1988. – С.138, 140–142)

№ 2

1619-1620 рр. – Уривки з прибутково-видатних книг московських приказів.

«Июля в 31 день [...] пятсот тридцать рубев взято; а дати те деньги [...] на жалованье стародубским и Навагородка Северсково стрельцом, которые пришли ис Стародуба и из Навагородка Северсково, тридцати человеком, что ныне в о Брянску [...].»

Июня в 16 день, по челобитной [...] Стародуба Северсково де тем боярским Петру Брусилову, Федору Щапову против их товарищей, которые отпущены во Брянск, на корм два рубли дано, по рублю человеку [...].»

Апреля в 26 день у Гарасима Мартемьянова сто сорок рублей взято; а послати те деньги в Севской острог Навагородка Северского стрельцом и казаком, пушкарем, и затинщиком на дворовое строенье [...].»

Февраля в 29 [...] в Рылеск к воеводе к Якову Дашкову с челобитчиком Навагородка Северсково с Офонасьем Страмоуховым на жалованье де тем боярским новгородцом и черниговцом, и всяким новгородским и черниговским ратным людем, которые

живут в Рыльску, на нынешний на 128-й год тысяча четыреста девяноста пять рублей послано [...].

Апреля в 18 день в Рылеск к воеводе к Якову Дашкову с челобитчики, с черниговцом с Федором Чюдиновым да с атаманом з Дорофеем Поповым, на жалованье Новагородка Северсково и черниговцом детем боярским и новгородцким и черниговским всяким людем, которые живут в Рыльску, на нынешний на 128-й год к прежней посылке, к тысяче к четыремстам к девяносту к пяти рублем, тысячи четыреста девяноста пять рублей послано [...].

Августа в 1 день [...] во Брянск [...] на жалованье стародубским и Новагородка Северсково стрельцом, которые вышли во Брянск, тридцати человеком, на нынешний на 128-й год в додачу к тем деньгам, что остались во Брянску [...] двадцать четыре рубли и двадцать восемь алтын з деньгою послано, трем человеком десятником по два рубли с четью, рядовым дватцати семи человеком по два рубли человеку [...].

Августа в 31 день [...] по челобитной [...] де тем боярским Новагородка Северсково Ивану Волкову, Зинову Лемешову, Вереге Михайлову для бедности, что огни посланы от города к государю в челобитчикех и их на дороге розбили разбойники, по полтине человеку [...].»

(Приходно-расходные книги московских приказов 1619-1621 гг. – М., 1983. – С. 189-190, 228, 233, 236, 241)

№ 3

1628-1629 рр. – Выпис О. М. Лазаревського з матеріалів межування земель між Конотопом і Путивлем.

«Дело черниг[овской] казен[ной] пал[аты] мест[ечка] Смелого № 34.

В межевых книгах писма и межевания Петра Мусарского да подъячего Гаврилы Федорова 136 (1628. – Ю.М., I.T.) и 137 (1629. – Ю.М., I.T.) году под городком стану в поместьях же написано: межа уколному бортному ужожею Липицкому, что за рекою за Семю в поместье за Гаврилом Дашкова Кривопишевым з братею ис тем, что порожижей (?) Ивановской Жеребей Афонасьева сына Дашкова от болота Исухи от устья Конотопа да сверх Конотопами правая сторона наружной Николской бортной ужожей по Николской ложок да лошком по верховя, а от верховя прямо через поля по Синецкую дорогу. А Синецкою дорогою идучи от Путивля, по правую сторону по дубовой колок, а от дубового колка, идучи Прилуцкою дорогою до городища Пустой Торговицы, а от Пустой Торговицы и от дороги Прилуцкой вверх болотом Торговицею по верховя Куколчего логу, да вниз Куколчим логом по речку по Езучею и по болоту по Исухи да вверх болотом Исухами по правую сторону по устья Конотоп.

Спорное дело Череповна (?) с Киево-Печерск[ою] лаврою черниг[овской] каз[енной] пал[атой] № 34, л. 20».

(НБУВ.–ІР.–Ф.І.–№ 57804.– Копія кінця ХІХ ст.)

№ 4

1636, березня 10 (лютого 29). – Чернігів. – Выпис з чернігівських гродських книг.

«Выпис с книг кгородских воеводства Черниговского.

Року тисеча шістсот тридцат шостого мсца февраля двадцат девятого дня.

На вряде его кор. мл. кгородском в замку черниговском и перед книгами кгородскими черниговскими передо мною Юзефом Драговским, наместником черниговским, становши очевидно шляхетный пан Миколай Кирик, чинил оповедане и протестовалсе о то, иж што се был вписал до реестру перед суд из мл. панов комисаров, которых его кор. мл. до воеводства Черниговского зослал на розсуждение вшеляких кривд и розниц под час войны од неприятеля москвитина межи их мл. паны старостами и обывателями того воеводства зашлых и несужонных, на котором термине, кгда протестующий против велможному его мл. пану киевскому старосте Новгородка Северсково у справе своей вписал о неуступене през его мл. пана старосту протестующому певных добр, од его кор. мл. конферованых, названых Бобрык, в повете Новгородском лежачих, до которых добр урожоная пани Зузана Струбчевская, бывшая Томашова Липчинская,

а тепершня Миколаева Пенская, по першом малжонку своим пану Липъчинским право себе на тот Бобрык претендуючи и до пристя поссессии урожоному пану Кирику боронячи, в затрыманию тые добра при велможном его мл.пану киевскому, старосте новгородском, арештовала. А тепер, кгда тая справа з реестру на розсудок их мл. панов комиссаров припасти мела, теды пан Пенский с поменею малжонкою своею, не припускаючи тое справы до розсудку правного комисарского, тую справу на угоду взяли, хотячи во всем протестуючому усправедливитися, чому протестующий далсе увести справы своей, кгда з реестру судового уперед простого, яко потом з арешту, кгда зас припала узглядом зятягнуеной угоды не вопирал, также пан Пенский з малжонкою своею, што се против пану Кирику вписали были и спустити з реестру онуя мели. Нижли пан Пенский с поменею малжонкою своею инакшым умыслом своим шедл с протестующим, иж то на зволлок толко того термину учинил, видячи, иж их мл. панове комисаре справы з реестру спусчаной уже ани судити ани знову уписувати не будут. Теды од угоды и померкованя приятелского, которую был учинил, отступил и протестуючого од термину и учиненя ему справедливости оддалил, а сами себе зиск отрымали ку великой и далшой кривде и шкоде его; которую шкоду вцале себе процес свой тепер на суды комисарские у пропозыщыи описани, заховавши, зособна шацуе на пятсот золотых полских и до такого термину, которы мел быти тепер на комиссии без вшеляких соленитатис албо церемонии правных у той справе отрыманы, заховует у суде належном и просил, абы тая его протестация так в оглядом спусченя тое справы своей, яко и отриманя зыску о неважности его была до книг при[нята ...] и сес выпиш под печатю кгородскою черниговскою ест выдан.

Писан [в Чернігове...].

Корикговал Олдаковский».

(НБУ у Львові ім. В. Стефаника. – ВР. – Ф. 5 (Оссолінських).–№ 4061.–Арк. 17–18 зв.– Оригінал, завірений печаткою. Запис на звороті: «Protestacya od pana Kuryka przeciwko jeo mc. pana Mikołaja Peskiego o Bobryk», тобто «Протестація від пана Кирика проти його м. пана Миколая Пенського о Бобрик»)

№ 5

1652 р. – Уривок з твору польського хроніста Шимона Старовольського «Польща...».

«[...] Тут треба додати, як думаємо, Чернігівське воєводство, що знаходиться за Дніпром, яке Владислав IV, відірвавши від Московії, приєднав до Королівства Польського і, крім старост міст, поставив у цьому воєводстві двох сенаторів: особливо воєводу і каштеляна, призначаючи їм місця в сенаті Королівства; крім того, заснував у багатьох місцях католицькі костьольи і для освіти молоді заснував у Новгородку колегіум Товариства Ісусового.

Але перейдімо вже до Білої Русі, оскільки ми обговорили чернігівську провінцію, яка власне належить до Чорної Русі [...].»

(Polska albo opisanie położenia Królestwa Polskiego.-Kraków, 1976. – S. 100)

№ 6

1648, листопада 22(12). – Чернігів. – Купча.

«Я, Наум, при суду черніговского села Рижиков чиню відома тим моім листом кожному, кому би о том відати надлежало, иж я маючи половицу третьей частки у млину Листовеннском на рітці Білоус лежачом, за правом моім подлуг которого права моего, маючи волност яко хотіти тоею часткою моею шафовати, дати, продати, даровати и записати. Теди, будучи на тот час потрібен сумми пінязов на пилную потребу мою, тую менованную частку мою в помененном млині будучую и належачую, продадем и уступилем на вічніе и неткупніе (?) часи учтивому Ивану Берлинскому, мелникови, за сумму певную пінязей и зараз до рук моїх отданную шістдесят золотих полских, о которой одобранню тим же листом моім квитую чи волним чиню и тую частку до ретелной и skutечной посесії уживаня помененному Ивану и жені его подаю и уступую. Подлуг которого юж записа моего вічистого волно ест и будет помененному Иванови,

жоні и потомком его тоєю часткою моею, в млині Лиственском належачою, яко своєю власною як хотіти шафоват и владнучи, дати, продати, кому хотіти пустити. А я юж и потомки мої до тоєй частки и наймнійшой речі в том млині належачої жадного права вступу не буду иміти и не будут міти вічними часи. И на том дав тот мой лист добровольний запис о чистой продажи на місцу моем и войт мой, иж сам писат не умію, за прозбою моею с подписом рук людей добрих, которие за афектованем моім при печати міської черніговской подписатся рачили .

Дан в Чернігові року 1648 года мсця ноябра 12 дня в подлинном подписано

За усною и очивистою прозбою до того запису виш менованого продавци подписалемся на місцу его, яко писма невмиетного, Гліб Куличенко рукою власною за усною прозбою, менованой особи, Наума, до того запису подписуюсь яко писма не вмію чою, Иоан Скіндер на тот час писар черніговский.

За прозбою пана Веремія Полуботка, войта, и пана Микити Киселя бурмістра черніговских, котория при том били на місцу їх, писат не вміючих, тот же, что и више подписуюсь рукою.

А при сем печат міская черніговская ратушная».

(НБУВ. – ІР. – Ф.І. – № 56937. – Арк.109. – Копія другої половини XVIIIст. Записи: «Копія», «Копія купчої з ратуша черніговского от Наума Рижиковского данная Ивану Берлінскому на половину третьей части у млині Листвинскому на Білоусі»)

№ 7

1660, червня 4 (травня 25). – Чернігів. – Купча.

«Випис с книг міських права майдебурского ратуша черніговского.

Року Божого тысяча шестсот шестьдесятътого місця мая двадят пятого дня.

На уряде его црского величества черніговским перед нами, Григорием Ивановичом Яхимовичом, войтом черниговским, Ілею Юриевичом Масановцем, бурмістром, судом зуполне заселен в ратушу черніговском, ставши очевисто Марко Мишук Легонович з Мишуков, боярин и землянин староства Любецкого, явне, ясне и добровольне признал в тие слова:

Я, Марко Мишук Легонович, землянин воеводства Киевского повіту Любецкого, здоровый будучи на тіле и на умисле, одступивши своего власного и належного права форум повіту Любецкого, а под тот лист и добровольний запис со всіми пожитками ему поддаючи добровольне, явне, ясне и чиню сознаю, иж я, маючи часть четвертую от братов Ивана, Мишука Мишуковщину кгрунту урочищем, названого Бровенчизна, межі річками лежачий с одной стороны с Вышен, с щетвертой стороны должина по Домашниное, по сухой луг Тосщенка Стоми Кондратовича, Михайла Татариненка в старостве Любецком на службе конной рицерской кгрунтом лежачий, в которой то Бровенчизне Мишуковщине часть свою четвертую правом вечистим прирощоним собі належачим с полями, ролями, дубровами, лесами, розробленими и не розробленими, деревом бортним и не бортним в кгрунте менованим, гаями, запустами, борами, з бобровими гонами, з лови звериними, з волним розробляням тих кгрунтов и примножением пожитков з сеножатми в тим кгрунте и дуброве будучими и зо всіми приналежностями, до того кгрунту належачими, и з людми, на той части четвертой живучими, нічого собі самому, жоні и потомком своїм не виймаючи, ани зоставуючи, але зо всім огулом яко тот кгрунт поменений в близкостях и межах мает и завирает, также менований в близкостях неменованим в той части шкодити и ублизжат не мает правом вечистим и никгди напотом неотзовним на вічност пну Данилу Якубовичу Руднику, ему самому, пне малжонце его и потомком его за пятсот золотих полских продал, даючи моц и владзу в той четвертой части кгрунту Бровенчизне Мишуковщине, яко се вышей поменило, всім тим владіти, пожитки всякие с того кгрунту собі привлащати и ведлуг волі и найліпшого уподобаня своего оним владіти и диспонувати и...себе кому хотіти дати, продати, даровати и записати, чому ознаймуючий, он сам, малжонка и потомки его тоє части кгрунту зо всіми пожитками вічними часи боронити не мают и могчи (?) не будут под закладом других пятисот золотих полских. И на том свой запис до

книг міських черніговських сознал, которие при той купли були пн. Опанас Вертико Мануйлович, Хома Пархомович Оношанок, пры которих тот же на уряде у вічную и спокойную вечистую посессию тот кгрунт подал, зрексе и вічними часи уступил. Що все для памяти до книг есть записано, с которых и тот выпис под печатю ратушною черніговскою есть выдан.

Писан в ратушу черніговском.

Емелиян Иванович Яхимович, писар міський черніговский».

(НБУВ. – IP. – Ф.І. – № 56238. – Тогочасна копія. Запис: «Запис вечистой продажи части кгрунту Бровенчизни од Марка Мишука на вічност пну Данилу Якубовичу Руднику сознаний. Року 1660 мсця мая 25 дня»)

№ 8

1661, червня 6 (травня 26). – Москва. – Жалувана грамота царя Олексія.

«Божиєю милостию (*повний царський титул. – Ю.М.*) отчини Малой России вибелского сотника Стефана Шубу, что в ннешнем в 169 году бил челом нам, великому государю, богомолец наш Мефодий, епископ мстиславский и оршанский, чтоб нам, великому государю, пожаловать повелети по его, епископа, челобитю, дать ему, сотнику Степану, за его к нам, великому государю, верную службу и радение на маетности его, которимы он владеет по привилеи наказного гетмана Якима Сомка нашу, великого государя, жалованную грамоту, чтоб ему и впредь нам, великому государю, было надежно. А в привилеи наказного гетмана Якима Сомка 1660 году написано, дал он, гетман, вибелскому сотнику Степану Шубе за его службу и радение привилей на маетности на деревню Орловку да на деревню Грабовку с вершней Муравейки. И мы, великий государь, наше царское величество, по челобитю богомолца нашего Мефодия, епископа оршанского и мстиславского, вибелского сотника Степана Шубу за его к нам, великому государю, верную службу и радение пожаловали, на те его маетности велели ему дать сию нашу царского величества жалованную грамоту за нашею ж царскою печатю и по нашей государской милости вибелскому сотнику Стефану Шубе темы прежнимы (?) своими маетностямы деревнею Орловкою и деревнею Грабовкою с вершиною Муравейки со всеми угодии по привилею наказного гетмана Якима Сомка владеть, оприч козаков, и доходы всякие имать, почему с тех маетностей напред сего имивано и видя на себе прежнюю милость и жалованье ему, Степану, нам, великому государю, нашему царскому величеству, и сыну нашего царского величества, благоверному и великому князю Алексею Алексеевичу всея Великия и Маля и Беляя России служить и радети и во всем добра хотети, на чем он нам, великому государю, нашему царскому величеству и сыну нашего царского величества благоверному царевичу и великому государю князю Алексею Алексеевичу, всея Великия и Маля и Беляя России по непорочной евангелской заповеди веру учинит.

Дана наша царская грамота в нашем царствующем граде Москве лета от создания мира 7169 месяца мая 26 дня».

(НБУВ. – IP. – Ф. 8. – № 231. – Арк.109. – Копія другої половини XVIII ст.)

№ 9

1663, листопада 22 (12). – Кролевець. – Випис 1712 р. з кролевецьких міських книг купчої 1663 р.

«Випис с книг кролевецьких.

Року тисяча шестсот шестдесят третого мсця ноеврия дванадцатого дня.

Перед намы Гарасимом Стасенком, сотником на тот час кролевецким, Давидом Евфимовичом, атаманом городовим, Иваном Роменцом, войтом, Яском Евстафовичом и Грицком Борисовичом, бурмистрамы, урядом кролевецким, и при нас будучи Ивана Хижняка, Дацка Хишдиценка, Данила Кгуженка, Грицка Романенка и при них многих зацних особах, сталася певная и неотмінная: когда з едное сторони славетного пна Михайла Василевича Дули, мелника подоловского, а з другое сторони пна Ивана Григориевича, в тот способ, иж пн Михайло Василевич Дуля доброволне позволил пну Ивану Григориевичу на той же гребли подоловской на реці Рети и міста Кролевеця,

наперед старих млинов напрод вибивши, млин постановити таким способом: скриня по половини, на которой скрини заставок дві Івана Григоревича, а з другого боку, кгда поспієт уробит Михайло Василевич Дуля, заставок дві, а поднимат узвиш води от старих млинов жадною мірою не важитися Іван Григорієвич и інших будинков и приробков кромі двох заставок аби вже болши не важил ставит под зарукою на его млсти пна полковника ніжинского таляров сто, а на сотника кролевецкого таляров десят. Що обідві сторони позволившиися, просили нас, аби то било записано, що и ест записано, а ров фундамент різаний повинен Михайло Дуля по половині платит Івану. С которих книг и сей випис пну Захарію Івановичу в року тепер идучом 1712 мсця июля дня 18 при подпису уряду ншого кролевецкого и печати міської есть видан.

Василий Яценко, сотник Войска его царского пресвітлого влчства Запорожского кролевецкий.

Семион Мартинович, атаман городовий.

Іван Шматан, войт кролевецкий з бурмистрамы.

Костантин Маркевич Лашковський, писар кролевецкий, рукою».

(НБУВ. – ІР. – Ф. І. – № 65027. – Арк. 1-1 об. Копія початку XVIII ст. Після прізвища віта намальоване коло, всередині якого написано «місто печати»)

№ 10

1664, січня 10. – Табір військ під Менюю. – Універсал Яна Казимира.

«Повний королівський титул. – Ю.М.»

Oznajmujemy tym listem naszym, komu to wiedzieć należy, pamiętając na wierność i zyczość pobożnych zakonników monastera Hustyńskiego, który do ośwobodzenia z rąk tyrańskiej niewoli miasta naszego, Przyłuka nazwanego, wielką pomocą byli, tudzież stosując się do supliki urodzonego hetmana i całego Wojska naszego Zaporowskiego do nas za nemi wniesionej, chętejmy na to zezwolili, abyśmy ich przy spokojnej młynów, na rzece Удаю stojących, od książąt pobożnych nadanych possessiej, zachowali; jakoż zachowujemy i zostawimy im listem naszym. Które to młyny pomienieni pobożni zakonnicy ze wszystkimi przynależnościami, do tych młynów zdawna należącymi, mieć, używać i za żywać będą. Obiecując naszym i najaśniejszych następców naszych imieniem, że przerezczonych zakonników od spokojnej pomienionych młynów possessiej nie oddalemy i nikomu oddalenia mocy nie damy. Lecz całe tym prawie onych zachowamy, co i najaśnieszcy następцы nasi uczynią. Prawa przy tym nasze królewskie, Rzeczyptej i kościoła świętego katolickiego wcałe zachowując. Na co dla lepszej wiary ręką naszą podpisaliśmy, pieczęć przycisnąć rozkazaliśmy.

Dan w obozie pod Mianą dnia X miesiąca stycznia roku Pańskiego MDCLXIV panowania królestw naszych polskiego i szwedzkiego XVI.

Jan Kazimierz».

(БІАН. – ВР. – № 277. – Оригінал. Записи на звороті пізнішого часу: «Zachowanie przy młynach, na rzece Удаю stojących, pobożnych zakonników monastera Hustyńskiego», тобто «Збереження при млинах, які стоять на ріці Удаю, побожних ченців Густинського монастиря», та «Mar[cin] Gorzk[owski] 1664», тобто «Мартин Гожковський 1664»)

* * *

«Повний королівський титул. – Ю.М.»

Повідомляємо цим нашим листом, кому це знати належить, пам'ятаючи про вірність і зичливість побожних ченців Густинського монастиря, котрі до визволення з рук тиранської неволі нашого міста, званого Прилуки, великою допомогою були, тут же стосуючись до суплики уродженого гетьмана (*Павла Тетері. – Ю.М.*) і всього Війська нашого Запорозького до нас за ними поданої, ми охоче на це дозволили і зберегли їх при спокійному володінні млинами, які стоять а ріці Удаю, і були дані їм побожними князями; як зберігаємо і залишаємо їм нашим листом. Котрі млини згадані побожні ченці з усіма всіма при належностями, до цих млинів здавна їм належними, мати, уживати і заживати. Обіцяючи нашим і найясніших наших наступників ім'ям, що згаданих ченців від спокійного володіння згаданими млинами не віддаємо і нікому не даємо влади віддавати. Але цілком цим зберігаємо, що і найясніші наші наступники

вчинять. При цьому права наші королівські, Речі Посполитої і святого католицького костюлу цілком зберігаємо. На що для кращої віри рукою нашою ми підписали і печатку притиснути наказали.

Дано у таборі під Меною 10 дня місяця січня року Божого 1664 панування королівства нашого польського і шведського 16.

Ян Казимир».

№ 11

1664, листопада 30 (20). – Чернігів. – Заповіт Івана Яцкевича.

«Во имя Отца и Сина и Стого Дха Живоначалния и Неразділимия Троиці станся ку вічної памяти ныжей описанная.

Поневаж вшелякие речи сегосвітние, которие писмом обварованны не бывають и в запомяния прыходят, прето я, раб Бжий Иван Выздерт Яцкевич, будучи от Гда Бга хоробою навижоний, яко то в літех моїх дозрілих видячи себе же уже ближе до смерти нежели до живота, прето да (описка, має бути «за». – Ю.М., І.Т.) доброй своей памяти распоражаюс сей моей остатній воли тестамент, абы по смерти моей жадной турбациі не было меж малжонкою моею и діткамы моїмы, дочкой моею Варварою и вторим сном моїм Стефаном Сташевским, так теж и от приятелей моїх и от сусідов моїх близких, меновите от пнов [Ре]пчан, сябров моїх, в которых то Репчан и Данил (?) покупили [грун]та за власную копу свою. Теды, полещивши дшу мою грішную в руці Гспду Бгу, напред ознаймую и отказую лежачие грунта в праве вечистом, которием купил у Миска Перецкого, дві части грунта ему належачее были, за которие то дві части дадем три тысячи золотих. Платилем рознымы речами так серебром, шатамы, конмі и быдлом рогатим и готовой сумми дві тысячи и на том грунте набилем мо[не] ти (?) село Буянки на сирой (?) Корены и на тую част третию зостал мні винен тот же Миско дванацят сот золотих за пре зиск (?) за добранное (?) потишу (?). Теды то ныкому иншому, толко малжонці моей и дітками моїми у Кондрата Данича у часты Даницкой купилем дві части, также Великим, за которие дві части осимсот золотих дал, а що небожчик тесть мой купил к тому ж прилеглий у дерпчан Ерий Терпицкий, иж грунт, прозывается Голубачи, у Семена у Войтенка и Вруковский и дал мні то у вині и на тим грунті осадилем слободу, прозывается Голубычи, и то ныкому иншому, толко малжонце моей из дітками; в той же Перотчизні засипалем греблю на реце Виру и млин належачий до Буянок и на другий право подаю до рук вторих сну своему, куплений за власную свое сумму у Семаков, двох братов, у Федора и у Нечая, дадем осимсот золотих, которий то грунт, прозывается Жечин (?), а на [то]м грунте осадилем слободу Буровицу. В том же грунте, хотячи себї пожитку найдоват, заложилем буды, майданов два с товаришем моїм Евстафием Астаматим над річкою Львиною, майданов два за Глуховом над рычкою Гирынкою с товаришем моїм Марком Кимбаровичем. Теды то все лежачие речи от мала до велика, якие вышшей меныл, нікому иншому, толко малжонце моей з дітками моїми. И кто бы сміл и важился касоват и криду якую чинити позосталой малжонці моей з дітками, проклят буды, анафема в сем віці и в будущем и буду з ным міти суд пред судею справедливим на [в]тором пришествіи Гспднем.

Діялося в Чернігове року 1664 ноеврия 20 д.

В подлинной подписано тако:

Ян Яцкевич.

Устне прошоний от пна Яцкевича Станислав.

Устне прошений о подпис руки Юрий (?) Пронкевич, злотник черніговский рукою.

Дейман Иосиф Дейнарович.

(НБУВ. – IP. – Ф. I. – № 66156. – Копія початку XVIII ст.)

№ 12-13

1668, квітня 24 (14). – Ніжин. – Універсал ніжинського полковника Артема Мартиновича.

«Артем Мартинович, полковник Войска Запорозкого ніжинський.

Ознаймем тим листом нашым, кождому кому о том відати потреба будет, пну

сотникови конотопскому и всему товариству, атаманови городовому, так же войтови зо всім посполством конотопским. Иж Миколай Козак и Кирій Козак з міщанином Карпом, обивателі конотопские, ознаймуем, (...) * що коштом и працею своею на новозанятої греблі на річці прозиваемої Беровці в селі Поповце, построившы млини на камені чотири сей весни в пост великий (...) * тедею взглядом утраченя кошту просили нас слободы в тых своїх млынках в нагороду тої праці міти. Зачым, уважаючи мы их, Миколаеву и Киріеву з Карпом, працу и утрату, взалисмо оным слободы на (...) * рок (...) * вперед (...) *, абы з тых млинков припадаючи всі три мірочки на свой пожиток отбырали, которым абы ни од кого перешкода в том не діялася, приказуем сурово. Зас же по вистю тоє слободы помененні Микола и Кирій з Карпом знову в нас быти маюти и опо[...] з служит (...) * абы (...) * скарбу воскового з оных млинков розміру належная часть звичке міла доходити. Того всего дозорцы наши дозрїня (?) ма (...) *.

Дан в Ніжині априля 14 1668.

Звишменованный Артем Мартинович, полковник Войска Запорозкого ніжинский».

(НБУВ. – IP. – Ф. I. – № 56251. – Оригінал, завірений печаткою. На звороті напис «Фундуш од Мартина полковника на греблю кушленую Попувскую»)

№ 14

1669, ____. – Батурин. – Універсал гетьмана Дем'яна Многогрішного.

«Демян Игнатович, гетман Войска его црского пресвітлого величества Запорозского.

Ознаймуем сим писанем кожному, кому бы того было потребно, а меновите пану полковнику стародубовскому, асаулу и сотникові новгородскому, атаману городовому и всему товариству старшому и меншому, особливе войту тож (?) новгородскому и всім посполитым людям до відомости доносим, иж в Новгородском уїзді в селі Пироговка Сава и Ярема мельники уфундовали млин на ріці на Шустці з одним колом мучним своїм власним коштом нікого до того не притягаючи, а зробивши, (?) почали молот от стого пророка Илії в місяці июлю в числі дванадцатом, що за поднятую працу, иж от тогочасу як пустили воду на коло, надалисмо слободі на чверту до дванадцятого числа мсця октоврїя. А по видержаню оногo хліба (?) міют до скарбу войскового дві мірочки дават, а при своей части третей міют застават и на себе мірочку третую отбират. А (...) * оной слободы с товариством войсковим старшого и меншого, абы оным ни найменшой перешкоды никто не важился чинит, а если през тот указ наш міл хто кривду чинит, а за донесенем скарги обецуем такового кожного непослушного нам без фолкги карат. На що для ліпшой віри и певности сей універсал з канцелярії с подписом руки и с притисненным печаті войскової видат казали.

Писан в Батурині дня ____ року 1669.

Демян Игнатович, гетман Войска его црского пресвітлого величества Запорозского.

(ЦДАУК. – Ф. 148. – Оп. 1. – №3. – Оригінал завірений особистим підписом гетьмана і військовою печаткою)

№ 15

1670, січня 3. – Реляція московського гінця (поляка за походженням) про ситуацію в Україні (регест).

Реляція московського поручника, який повернувся з України від Дорошенка, вчинена 3 січня. Цей поручник родом із Ряшева, потрапив у полон, був у в'язниці і в ній був вихований. Став на московську службу і є поручником хоругви, яка стоїть у Києві. Він чоловік досить бадьорий і добре справний, говорить по-польськи, був присланий до нас від Ордин-Нащокіна 3 січня. Виїхав звідти 2.12.1669 р. сам-десять на Стародуб, Почеп, Новгород-Сіверський до Батурина. Там був три дні у гетьмана Многогрішного, а через те, що не мав до нього листів, Многогрішний був дуже ображений і про це мав тривалу нараду з писарем Карновичем.

Поручника питали: чи Многогрішний друг Дорошенку?

«Цілком йому infensum оголосив, але тому що заприятелював з Ханенком і часто з ним листується». Московські залоги стоять тільки в Острі, Ніжині, Переяславі. В інших містах – козацькі. Хоча московських воєвод стратили, однак козаки лишаются ще царськими підданими.[...]

28.12.1669 р. був у Чигирині і там застав Дорошенка невдовзі після перемоги над Ханенком. [...]

Під Гадячем була битва, московіти зазнали поразки. Ханенко після поразки під Стеблевым утік на Запорожжя. (...) Цю перемогу приписують переважно Лизогубу, полковнику задніпрських міст, що при Дорошенку. З 15000 він мав йти в погоню за Ханенком.[...] Митрополит Тукальський був у Многогрішного.

(Ч. – ВР. – № 1666. – С. 9-14. – Тогочасна копія)

№ 16

1670, січня 23 (12). – Чернігів. – Купча.

«Року тисяча шестсот семдесят десятого мсца януария дня дванадцятого

З розказанія его мл пана полковника чернігівського, добродія ншого, застаючому в Сосниці для розних справ, пред нами Михайлом Стефановичом Слободецким, атаманом городовым чернігівским, Павлом Крачевским, сотником сосницким, Андреем Ташиною, атаманом городовым, Силою Якимовичем, войтом сосницким, и Фомою Андриевичем, месчанином сосницким, которая справа при тых особах приточилася в справу Миска Коляди, поводовое стороны, о подтопленю млына с позваным Федором Лобыню, сотником вольнским. Ставшы очевисто з уряду посланыи особы в той способ признали: перший Григорий Ячченко, товариш сотні Сосницкой, же праве як мы приехали, от розных тамошних людей савинских тое чули, же на позваного Лобыню, сотника вольнского, ускаржаютя много людей савинских о стопленю многих сіножатеи их, же он своим ставом посполитым людем значьную шкоду учынил, а жалобной стороны Мисков млын так глубоко подтонул, же на две пяди з наддатком у воді коло стоит, од которого затопленя як прежде коло робило, тепер за перешкодою новозбудованого млына под старый Мисков млын отнюд робити слушьне не может. Другий, Федор Сенютенко, мелник и мещанин сосницкий, так же в той способ в под сумьненем зознал, же мы многих людей савынских жителей питали, ежели так глубоко пред часы бывало в воді коло, теды оные люди савынские одказали: же вода нікъгды не бывала на лодях як тепер затопленем того нижчого млына такая старому млыну шкода ся стала, же не может робит ежели того нижчого млына не збурят. Третий, Кузма Тимошенко, мещанин, сосницкий в тые слова, яко и вышше описание особы говорили сознал. Которого сознанья мы, уряд, чуючи, до книг містьских сосницких приняли и до далшого поступку правного записать розказали.

На противко которого доводу позваный пан сотник вольнский тым се екьсциповал: ежели бы праві не тривожный час и самому до войска не прибиратися, теды бым, казал свою греблю новофундованую прокопавши, воду спустит, а хоча бым и спустив свой увес, пред ся бы тая вода, що в лодях у старом млину у Мисковом стоит, на дві пяди по старому з лоды с под кола не выступила, бо то не що иньшое тую воду держит, толко леды и снеги, звычайно як же и по иньших млынах почасті тое ся діет. Тую свою одповід вымовит прос(...)* нас (абы декрету сего часу не фферовано, але абы до прошлое весни, на довод слушний), а особливе до высокое уваги и розсудку его мл. пана полковника, добродія нашого, было отложено. Мы теди, уряд, позваной стороні на с(...)* в том не чинячи, а видячи самую слушную річ, у ведповеды позваного менованой, до волі его мл. пана полковника, добродія нашого, складает.

До тоей атестации руку для віры дат (...) при печати подписалем Михайло Стефанович, атаман городовий чернігівский.

Павел Крачевский, сотник, при печати руку подписал(?).

Андрей Ташина, атаман.

Сила Якимович, войт сосницкий».

(НБУВ. – ІР. – Ф. І. – № 56243. Запис на звороті: «1779 генваря 12 д. Справа о млин подтоплений»)

№ 17

1671, серпня 8 (липня 29). – Чернігів. – Випис з чернігівської полкової канцелярії щодо скарги оо. Іоаннікія Долятовського і Павла Пучковського на Івана Биховця.

«Року тысяча шестьсот сімдесят перваго місяца июля двадцять девятого дня.

Перед нами Василием Семеновичем Болдаковским, на тот час полковником

наказним черниговским, Леоном Артемовичем Полуботком, сотником полковым черниговским, Константином Угровицким, атаманом городовым черниговским, Григорим Ивановичем Яхимовичем, войтом черниговским, Отрохом Игнатовичем [...], Григорье вичом, бурмистрами черниговскими, Романом Никифоровичом, радцою, приточилася справа в Богу превелебного его милости господина отца Иоанникия Долятовского, архимандрита монастыря Пресвятой Богородицы Елецкого черниговского, и господина отца Павла Савича Пучковского, бывшего протопопы нижинского, поводов, а пана Ивана Быховца, обывателя олишевского, о перешкоди в млынах, сеножациях и в намановских и топчевевских, иж занятем греблю своей на поменены млыны воды не пустил и шкоды нам, поводовой стороні, много учинил меновите на коп двісте и дале, же проз все літо немолотем жадногосмо пожитку не міли, о чом инквиция тое справы достатечне в собі опевае, о тое позваный тым се вымовляв, иж своею греблею оным млыном шкоды не учинил, в которой справі в Бозі превелебный его милость отец архимандрита черниговский и господин отец Павел Пучковский просили его милость пана Василия Игнатовича, полковника Войска его царского пресвітлого величества Запорожского черниговского, абы от боку свого для оглядана тое гребли, от которой стороні поводовой в млынах [...] воды великая кривда діет. Теды его милость пан [...] посылал от боку своего пана Константия Угровицкого, ата[мана...] наказного черниговского, который там был и людей зацных зобрав [...инкви]зycji ся выслушал при бытности {Яцка, сотника наказного олишев[ского...], Сенька Хобня, атамана городского олишевского, Богдана Гнилицы, Игната Бублика, Грицка, мелника олишевского, Василия Мовчана, войта олишевского, отца Захария, священника олишевского, Лукиана Кривпольца, Матвія Отросченка, Семена Титенка, атамана красенского, с товариством}*), Феска Дынку, атамана серединского с товариством, Ивана Карпенюка, войта серединского, з громадою, мельников Кирика Топчевевского, Сидора Шышенка, Романа Гавриловича, Сацка Лешанюка, тые люди вси признали, иж прави вода занятем греблею през пана Ивана Быховца в болота назад пошла. Тыеж вси люди ж признали, иж на тым місті пред часы пан Жолонски (?), державца олишевский, млын ставити, але ему люди не пораили, же міла вода назад пойти, с тых мір не ставил. Дня сегодняшнего на акте менованым перед нами выше меноваными стоячы пан Иван Быховец, не вдаючи болше, бранился контроверзу[ю]чи, а ныни до декрету приступаючи с помененым его милостью господином отцем Иоанникием Долятовским, архимандритом черниговским, и господином отцем Павлом Савичом, бывшим протопопою нижинским, и их мелникам[и] Сидором и Романом на том згуду принял, иж мае пан Иван Быховец з высланным от его милости отца архимандрита посполу ехати оную греблю розкопавши, воду спустить, абы оная зоставала в берегах, як и перве бывала, а когда станет на місці, теды узнавши, пов[и]нны признак на той речці учинять, когда бы пан Иван над тую признаку воду повышил, повинен вина заплатити на ясне велможного его милости пана Демьяна Игнатовича, гетмана Войска его царского пресвітлого величества Запорожского, пана нашего милостивого, таляров тысячу и на его милость пана Василия Игнатовича, полковника Войска его царского пресвітлого величества Запорожского черниговского, золотых тысячу. На том[...о] бух сторон згуду принявши, просили, абы смятую (?) згуду обом сторонам на память выдали. Которую згуду мы, уряд, чуючи, записать казали, а по записаню и выписом с печатми и с подписами рук выдали.

Писан в Чернигові місяца и дня выш писаного.

(М. П.) (М. П.) (М. П.)

Василий Болдаковский, наказный полковник на тот час.

Леонтий Полуботок, сотник полковой, рукою.

Григорий Яхимович, войт черниговский.

Емельян Иванович Яхимович, писар міский черниговский, рукою.

(Из бумаг рода Тройницких)».

(НБУВ. – IP. – Ф. X. – № 7474. – Копія кінця XIX ст.)

-----

*). «Слова, поставленные в скобках в подлиннике, зачеркнуты» (прим. копїста. – Ю.М.)

№ 18

1672, серпня 6 (липня 27). – Батурич. – Універсал-привілей гетьмана Івана Самуїловича.

«Иван Самуїлович, гетман з Войском его царского пресвітлого влчства Запорозским.

Всей старшині и черні Войска его царского пресвітлого величества Запорозкого, особливе паном полковником киевскому и ніжинскому, сотником, атаманом, и всему тих полков товариству и комуколько сей наш показан будет універсал, відомо чиним, иж мы, постерегаючи уряд гетманства нашого повинности, а хочычи, абы містца потребные ку пожиткові Войска Запорозкого, а через неприятельские переходы спустошалие, не порожновали, а жебы яким колвек могли способом обновление быти, жебы скарбови войсковому помнажался приход, містце на Козацкой гребли до будованя млына на реці Острі, на тры заставки од Гармошенка, товариша войскового, купленое, пану Петрови Демидовичеви, обывателеви козелское, нарачылисмо, а по збудованю млына за его кошт и працю на рок, рахуючы од теперешнего дня по сей в пришлый рок до такого ж місяця и чысла дефалкаты позволилисмо, абы спокойно з того млына на войско прыпадаючыє, мірочки одбераючи, на свое оборочал пожиток, од поколесчизны, теж и покабансчизны увольняет до того же вышзачного часу. Зачым, абы жаден з старших и менших войскового товариства, особливе панове полковники киевский и ніжинский и атаман козацкий, а меновите п. Игнат Калозницкий, так в будованю млына, яко и в обновляню греблі, ежели того потреба була в зебраню и пожитков браню тому п. Петрови Демидовичеви найменшою не важылся быти перешкодою, под карністю войсковою приказуем пишно. По выстю зась тое дефалкаты п. Петро Демидович повинен ся нам з тым обявити універсалом.

Дан в Батурич 27 июля 1672 року.

Иван Самуїлович, гетман Войска его царского величества Запорозкого, рукою [власною]».

(ДІМ. – ВР. – № 636/6. – Оригінал. На звороті документа запис: «Універсал Петрові Демидовичеви, обывателеви козелецкому на збудоване млына в Козельці 1672 году генваря 13»)

№ 19

1678, січня 7 (1677, грудня 28). – Сосниця. – Купча.

Року тысяча шестисот сімдесят сьмого місяця декабрия дня двадцять осмого.

Уряду нашому мійскому сосницкому нижеподписанному сей справы, ставши очевисто Иван Кирилович, козак и обыватель сосницкий, чинил свое сознание в добрый способ этие слова: иж я свой фолварок з будинком власным з двома огородами, один огород от фолварка з одной стороны лежачый од Микиты Литивченка, а другой стороны таж од фолварка огород од Ярмолы, жителей сосницких. Счо оный фолварок мой власный же ні в чом нікому не пенный и о жадных долгах неподписаный, все ограничивши письмом урядовым и от мене данным его милости пану Андрею Дорошенку, товаришу войсковому, оный фолварок продаю и в посесию продавши за певную сумму грошей коп пятнадцать личбы литовское. До того ж варую и упевняю пред урядом, абы я сам, жона моя и потомство, а приятелів близких и далеких, ніхто в оный фолварок и огороды два не втручался, бо юж то есть вічними часы продано. Волно его милости пану Андрею Дорошенку, товаришу войсковому, яко своим власным владіти оным фолварком з огородами, даже продать жоні и потомству его и на себя вічно держати. А я, Иван Кирилович, зрікаюся и не хочу юж (..) *дить не в жадного суду и права зновлять того, бо юж (?) то есть певным торгом продано. Мы, яко уряд, чуючи Ивана Кириловича слушную продажу на просьбу его же сие урядовьное писане с подписом рук и с притисненем печатей стороні требующой выдалисмо.

Писан в Сосниці року и дня вышеописанного.

До которой справы в той способ подписуемся:

Павел Крачевский, сотник сосницкий.

Дмитро Остапович, атаман городовый.

Сила Якимович, войт сосницький, из бурмистрами.

М[істо] п[ечати]».

(НБУВ. – ІР. – Ф. № 1495. – Копія XIX ст.)

№ 20

1679, 26(16). – Лубни. – Універсал-привілей гетьмана Івана Самойловича.

«Иоан Самойлович гетман з Войском его црского пресвітлого влчства Запорозским.

Пне сотнику конотопский, атамане городовий и войте тамошний. ...Ми респект на годние заслуги п. Федора Кандиби, знатного товарища войскового, позволилисмо ему завідовати и владіти людми тими, з того боку Дніпра зайшлими, будучи околь хутора его в селі (...)новці за річкою поосідали, яких именуют бити хат з двадцет ко(..)люе повинни ему п. Кандибі, як до воження дров, так и до кошенья пратаня сіна бити послушними. Зачим абисте ви, старшина конотопская, знаючи о той волі ншой, тих помененнихп. Кандиби поданих от нас людцов, жадними посполитими тяжарами и станциями войсковими не обтяжали и жеби войт семяновский до свого их [не по]тягал послушенства, жадаем и приказуем.

Дан в Батурині (...) *рия 16 1679.

Звишменованный гетман рукою власною».

(НБУВ. – ІР. – Ф. . – № . – Тогочасна копія. Запис копіста на початку документа: «Копія універсалу на слободку Кандибовку гетмана Иоана Самойловича». Наприкінці документа намальоване коло, всередині якого написано «печать»)

№ 21

1679, грудня 6 (листопада 26). – Акт розділу спірних сіножатей між жителями сіл Дурнів, Салтикової Дівиці, Березна і Ковчин.

«Року 1679 мсца ноеврия двадцат шостого дня.

Межи велможным в Бгу его мсти пдином отцем Лаврентием Кашперовичом, капеляном, посе[с]ром на сей час з ласки ясневелможного его мсти пна гетмана села Дурнев, пном Матвіем Михайловичом Шеньдюхом, сотником, Нестером Прокопеньком, атаманом городовым, Василем Романовичем, войтом дівицким, и всім того города Сольгыковой Дівицы товариством и посполитыми людми, Стефаном Алимпиенъком, войтом дурневъским, и всею того села громадою з притомностю пна своего з одной стороны, а пном Савою Йовеньком, сотником, Михном Артюшенком, атаманом городовым, Семеном Білокриницким, войтом березинским, и всим того города товариством и посполитыми людми з другой стороны, передо мною Иоаном Ломіковским до нижей менованой справы от ясневелможного его мсти пна Иоана Самуйловича, гетмана Войск его црского пресвітлого велчства Запорозких, высланным, при бытности пна Никифора Калениковича, от уроженого его мсти пна Василя Борковского, польковника Войска его црского пресвітлого влчтва Запорозкого черниговского, в той же справі будучого, сталося вічистое (не хотячи дальших межи собою міти заводов) за згодою полюбовъною всіх сторон в сіножатех розграничене, меновите дунаевъцом, почавъши от перекопу Лозивского, от Ковъчина сим боком Десни аж до села Дурнев всі сіножати, а з села, шляхом Девицким едучи, до тых міст, поки перед тым оным дурневцам належало и тепер вічъне служити мает. А для выпуска статком дурневъским од липы над дорогою столенскою (?) з села идучою по копыцы тепер сыпаные над тоєю дорогою и річкою Лискою аж до мостька, на той же річці будучого, и ку перевозу сим боком дороги от борку зас по річку Подгорную и Вовъчок сим боком до села березинъцом теж, почавши от вишънаписаного перекопу Лозивского аж до менованых копыцев по обоих сторонах Лиски (нічого дурневцем не зоставуючи в сіножатех и на них же роспаханых полях, опроч вольного в річці рыб промыслу) вічне сіножати служити мают. Роспаханые теж поля [...] от дурневъцов в бору за Лісною в цілости на потомные часы и там же дров (опроч потъребного дерева) вольный вруб дурневъцы будут міти; столенцы в сіножатех в прышлые, даст Бг, дочекати часы з березинъцами и девичнамы так мают обходитися, як и перед тым без жадных заводов. Ковъчинці, поневаж на килкакротъное писане упорчиве не стали до

розділу и над потребу свою мают за Десною сіножать (як всі сторони ездячи уважили) и не мівали перед тым вольности, хиба за згодою з березинами, по сем боку Десны в сіножатах, теде оным ковчичном тысячею золотых полских заручаем, жебы вічними часы на сем боку Десны не только по Глушку (?), але и коло берега, до березинцом и дурневцом належачих, не вѣгручались сіножатеи; сіна зас хто где сего року косил, волен оное без жадной ні од кого перешкоды на на свой забрати пожиток. Тут же варуем, жебы дурневцом всі, хто має коло Лиски посіяные на зиму збожа, вольно было в пришлые жнива без жадной от березинцов перешкоды зобрати. Которому то полюбовному розділови субѣмитовались всі сторони на вічные часы досыт чинити. А если бы которая сторона над выш описаный и поставъленный розділ поступовала, в чомколвек другой стороні чинила утиск и перешкоду, тая повинна будет до скарбу войскового тысячу золотых польских заплатити, для чого тепер всі давние межы собою заводи, заборы и грабежи вічне уморивъшы. Для тым певнійшой дачи и певъности сего межы себе дали при печатех и рук подписах розділу писание.

Року, мсця и дня выш описаных.

Иоан Ломиковский, рукою власною.

Никифор Каленикович.

Сава Иовенъко, сотъник березинский.

Мишко Артюшенко, атаман городовый.

Семен Білокриницкий, войт березинский».

(НБУВ. – IP. – Ф. П. – № 56242. – Тогочасна копія)

№ 22

1681, лютого 16 (6). – Вороніж. – Купча.

«Я, Григорий Иванович, обыватель усковский, відомо чиню тым моим листом, добровольным записом, иж купилной моеи потреби продаем власного моего полмлына з фундаментом ризаным, на займане гребли от берега до берега, на Османі реці, ниже Трояна ліса, к части млина Якима Шкуренка зостающый з смужалкою и з сіножато, славетному пну Иванови Холодовичови, пна Лазаровому зятеви, обывателеви и кушчеви воронижскому, в вічност за сумму певную и готовую золотих двісти в советост, которому млын збудовавши и греблю по моим фундаменту, от берега до берега, ведлут уподобаня своего построивши, волно оным яко хотіт диспонувати, продати, заменяти, даровати люб и на свой оборочати пожиток, а я юж цале того полмлына з сіножато продавши, вічне з жоною и з дітми ншими зрікаюся и приятелей моих, близких и далеких, отделяю. С которых жаден пна Ивана Холодовича, жону и дітей их в том полмлині з смужалкою и сіножато о найменшую реч турбовати и жадной трудности задавати не повинен, под зарукою до шкатулы войскової талярей сто. На счо для ліпшой віры и далшой памяти даю сес мой запис пну Иванови Холодовичови, жоні и дітем их служачый, пред урядом ншим воронижским, пном Савою Григоревичом сотником, Василием Якововичом, атаманом городовым, Матвіем Петровичом, войтом, Леонтием Стрелком, бурмистром, Василием Андріевичом, ключником, при людех зацных и віры годных Трохиму Онисченку, Антону Смоловику и инших немало, с подписом руки писарской и притисненем печати урадовой. Писан в Воронижу дня 6 февраля року 1683.

Иван Михайлович, писар рукою власною»

(НБУВ. – IP. – Ф. I. – № 56249. Оригінал завірений печаткою. Запис на звороті: «Запис на полмлына Османцког» та «A(nn)o D(omi)ni 1683 d. 6 februaryi»)

№ 23

1681, квітня 24 (14). – Нові Млини. – Заповіт новомлинського козака Грицька Чорного.

«Року Бжго тисеча шістсот осмдесят десята первого априля четвертонадцет дня.

Перед теразнійшим урядом новомлинським тут ниже именем подписаным, аз люблю хорий на тіле, але здоровий на умислі Грицко Чорний, жител и козак новомлинский, жекгнаючися з сим сегосвітним тутейшим житем волею своею и порадомо своіх

наслідників позоставили и по нюм будучих и при нюм живших. Таковий тестамент около всей дворовой худоби и около всего имения свого чинив и остатную волю свою, ознаймив: винявши жону, которое в (...) * юж не мѣт, окроми синов своїх тут ниже виражених, котрим для власного наслідництва по нему будучого и на сей час упреймого и вірного прихилного услугуваня Хведорови, сину, за его доброе около себе строение, лыкговав комору в місті стоячую, положенем возле комори Благутиное, три частки коморного пляцу в місте положением стоячого, між шпихніром панским и мелницею міскою, якие то часте три плацу комурного Пилипу Авксіенко на свою потребу принявши и будувлею коморною, где и комора его тепер стоит, обвювши завладіи и тримаєт не зыйствивши за тие принятие на свой пожиток три части. Васкови из Семеном отділением давно довгу на зльденном завислого золотих двадцет и мірьку одну міри міскою новомлынское в того ж (?) зльденного жита, а як би до того зльденного за тот довг у приискаттеля (?) и поискат (?) на тое зостаєт в заставу казан горілчаний ним сия уистит Михайлови й Иванови сыном двор, где житло свое провадив и в нюм кончится тепер в ровний поділ пустив и в вічну державу двом им наменив світлицу Михайлови, а пекарни Иванови. До того им же, Михайлови, постановит двы коней полова и сивая кляч и свині ему ж, Михайлови, иле их ест всі, и вул с коровою самі чвартый, а бык злегчаний Семенові, а нелегчаний бык дочці Оришці, казан великий винотничий горілчаний гулящий Михайлови и одна кухва горілки, а другий казан винотничий горілчаний, у пічьці, стоячий, Иванови сину его Грицковому. Поля пахарние, ним Грицком набутие и вживание як много их, где в якому міску положенем знайдуеться и сеножати много их ест, в якой околности, тое все на ровние пят частей всім пята сыном своїм тут више по имени написаним поділити велів и ліс великий Хведоровий, а занятый стоячий при великом лісі другий, двом тілко синам своїм Михайлови и Иванови по половици уживати и тримати казав. Присівок взымный под Палчиками на довгой ниві самому Михайлови, а остаток присівку поділит на пят частей именовал, с того зас всего остатку десят коп жита дати Оришці, а щоликовек над звыш могло отбути у дворі спрятов рухомих и нерухомих жадних не виімуючи тих двох синов, установил и власними усти своїми наменив в ровний поділ им пускаючи, варовал аби в неотмінности між ними трвало и противного ничего на не показовало.

Тое все вирекши, просил нас, уряду, о тистамент сей и до него о притиснене печати (...) * зас уряд, виписавши под печатми и вудаєм.

Писан в Новомлинску.

Року и дня описанних.

Деміян Олифирович, атаман городовий.

Андрій Хведорович, войт з бурмистром новомлынские.

Власним именем Грицковим

Иван Богданович, писар новомлынский руку свою подписал до сего тестаменту».

(НБУВ. – IP. – Ф. I. – № 56245. – Оригінал завірений підписами і печаткою. «Тистамент ферований (...) * . от отца их»)

№ 24

1681, вересня 21 (11). – Кролевець. – Випис з кролевецьких міських книг купчої.

«Року Бжого 1681 септеврия 11 д.

Перед нами Иваном Николаевичем Маковским, сотником кролевецким, Романом Дубовиком, атаманом городовим, Аверкием Антоновичем, войтом, Григорием Мартиновичем и Петром Ивановичем, бурмистрамы, персональне ставши пн. Захарий Иванович Голуб, чинил нам, зуполному уряду кролевецкому, оповід, иж рожоному своему, пну Константому, бунчужному войсковому енералному, продал за талярей сто четвертую заставку в млині горішнего и нижчего на ровчаку. Я, Захарий, жона и потомки мої, не міюся и оны вічними часы интересовати и жадних алтернаций правних з единокротным братом моїм я сам, жона и потомки мої, не повинни вцінати под зарукою совитою проданного млина на суд варую рожоному зас моему, жоні и потомком его, вікуисте владіти, уживати и кому хотіти тож продати и даровати волно

як свое доброе. Що для докоменталнійшого свядецтва писмо сее до книг наших міських кралевецких казалисмы записати. Що есть пред вишмянованым урядом кралевецким и записано.

Захарий Иванович Голуб, а сей випис з книг міських при печати міської ствердивши и виписавши, дано до рук его млсти п. Костантому Ивановичу Голубови, бунчужному войсковому енералному.

Инше особи духовного стану и свіцкие, при том записі будучие, до которого п. Захарий руку свою подписал и печатію своею ствердил.

Тому ест свідомий честний гспдн отц Григорий Михайлович, презвитер храму святителя Хва Николая, намісник кралевецкий, другий честний гспдн отц Григорий Иванович, священник Всемилстивого Спаса передміський кралевецкий, Павел Ведера, Максим Джумінский, Сава Сокалский, Ярема Швець, Ведерин зять, значние жители кралевецкие.

Иван Николаевич Маковский, сотник кралевецкий, рука власная.

Роман Дубовик, атаман городовий.

Аверкий Антонович, войт кралевецкий.

Бурмистри кралевецкие при подписі рук печатію міскою писмо сие конфіровали.

Петро Григориевич писар міський на тот час будучий кралевецкий, тут подписался
(НБУВ. – ІР. – Ф. І. – № 65027. – Арк. 2 зв. – 3. Копія початку XVIII ст. Наприкінці документа намальовано коло, всередині якого написано «місто печати»)

№ 25

Не раніше 1688 р., квітня 4 (березня 24). – Кралеvecь. – Купча.

«Року Бжого 1700(?) марта 24 дня.

Перед намы зуполним урядом кралевецким, Иваном Николаевичом Маковским, сотником, Иваном Макаровичом, атаманом городовим, Аверкием Антоновичем, войтом, Григорием Мартиновичем, Петром Ивановичем, бурмистрамы, ставши персоналне Сава Андріенко, товариш сотні Кралевецкой, чинил нам, вижей менованним особам, оповідь, иж продал лісок свой лежачий за Ретю, Корма прозиваемий, за золотих шіст его млсти пну Костантию Ивановичу Голубові, бунчужному Войска его царского пресвітлого влчства Запорожского енералному. До которого ліска мененний Андріенко он сам, жона и потомки его не міют вічними часы интересоватися, под закладом вины на суд енералний коп десят варуем, а пну Костантию Ивановичу Голубові, ему самому, жоні и потомком его в вікуистой поссессіі тримати и кому хотіти волно дати, продати и даровати. Що для ліпшой певности писмо оное печатію сосницкою есть стверженно.

Діялося в Кралеvecці року и дня вижей по[ме]ненних (?) и пред звиш описанним урядом кралевецким».

(НБУВ. – ІР. – Ф. І. – № 65027. – Арк. 7 зв. – 8. Копія початку XVIII ст. Наприкінці документа намальовано коло, всередині якого написано «місто печати»)

№ 26

1688, травня (квітня 26). – Глухів. – Купча.

«Я, Феодор Макарович Гончар, мешчанин глуховский, чиню відомо сим урядовим писмом моім явне, ясне и доброволне в каждого права и суду кому бы того відати потреба тепер и на потомние часы, иж продажем пляц мой власний з одним будинком, ни в чом никому не пенний и не заведенний, будучи в Глухові, з одной стороны того пляцу плец Матвія Зарецкого, а з другой Лукаша Соляников и попаді Дикой, продадем пану Уласу Есифовичу Котляру за готовую суму талярей двадцат ему самому, жоні и дітям его у вічност и в спокойное держане. Волно юж ему тот пляц дат, дароват, продат, зміняти, на церков лиговати или для себе держати и я од того пляцу отдаляю самого себе, жону и діти, мої[x] приятелій, близких и далеких, варуючи того, жебы ништо до того проданного пляцу з приятелів моїх не міл діла и пана Уласа не турбовал. Для чого умыслне упросилем до сего рукодайного запису пана Алексія

Михайловича Туранского, городского атамана глуховского, о притисне[не] печати и о подпис руке писарской.

Діялося в Глухові року 1688 мсця априля 26 дня.

Гавриіл Ясликовскій, писар глуховскій, рукою».

(ЦДАУК.–Ф.148.–Оп.–1.–№ 1.–Оригінал завірений печаткою)

№ 27

1690, березня 16 (6). – Стародуб. – Універсал стародубського полковника Михайла Миклашевського.

«Их царского пресвітлого величества столник и Войска Запорожского полковник стародубовский Михайло Миклашевский.

Панам обозному, суді, асаулови, сотником полковим и всему старшому и меншому полку нашего товариству, ту теж пану войтови зо всім майстратом стародубовским и кому тилко о том видати належати мает, сим моим ознаймую писанием, яко респектуючи на услуги давния войсковия Гапона Горленка, атамана азаровского, а особливе усилной (?) прозбы его, до мене занесенной (?), позволилем ему до воли самого ясневельможного его милости добродія пана гетмана ку спартю своему домовому на (...)(*пропуск в копії. – Ю. М., І. Т.*) Пухари межи селами Демянками и Озаровною уезду Стародубовского найдуючоїся на Сухом Кор(...) (*пропуск в копії. – Ю. М., І. Т.*) на мистцу иншому (?) якобы ні в чом не пенном, власним своим коштом и працею греблю займати и на оной млинок построити. Видаючи теды о таковой волі моей, абы ему, Гапону Горленку, в займованню на помененном мистцу гребли и на ней построенного млинка не был никто неякою перешкою и жадной (...)* трудности не чинил, міти хочю и сим фундушевым варую листом, з таким однак докладом: если бы кому шкода якая в займованню той гребли міла быти, повинен будет конечно тому нагородити албо кошт свой тратити, а скоро по построенню млина (...)* он же, Гапон Горленко, мает оказатися и известити зособно о тое, приказую.

Писан в Стародубі марта 6 го 1690 года.

На подлинном: звышменованный столник и полковник стародубовский. Місто печати такой подлинной універсал по освідітелствованію от комиссии про(...)* козак сотні второй полковой (...)* Коста Горла и росписался».

(НБУВ. – ІР. – Ф. 127. – № 76. – Копія другої поповини ХІХ ст.)

№ 28

Між 1692–1695 рр., не раніше травня 17 (7). – Москва. – Жалувана грамота царів Івана V і Петра I осавулу Прилуцького полку Івану Носу.

«(Повний царський титул. – Ю. М.)

Пожаловали Прилуцького полку ясаула Ивана Еремеева сына Носа, велели ему дать сию нашу великих государей нашего царского величества жалованную грамоту на село Голубовку, в том же полку обретающееся, и с людьми в том селе посполитыми и на мельницы на речке Щуровке, на гребле селской щуровской стоящие. Для того в нынешнем сем году мая в 7 день бил челом нам, великим государем нашему царскому величеству, он, Иван. В прошлом де году служил он, Иван, отцу нашему великих государей блаженные памяти великому государю царю и великому князю Алексею Михайловичу, всеа Велия и Малыя и Белья Росии самодержцу, и брату нашему блаженныя памяти великому государю и великому князю Феодору Алексеевичу, всеа Великия и Малыя и Белья Росии самодержцу, также и нам, великим государям нашему царскому величеству, служит он, Иван, многие годы со всяким усердием и за те его службы по нашему великих государей нашего царского величества указу подданной наш Войска Запороского обоих сторон Днепра гетман Иван Степанович Мазепа дал ему, Ивану, в наших царского величества малороссийских городах для пожитку и пополнения службы ево в Прилуцком полку село Голубовку с людьми посполитыми да с мельниц на речке Щуровке н гребле селской щуровской стоящих с трех колес все войсковые пожитки, кроме мельничной части, употреблять на то село с людьми посполитыми и на мельничные доходы, дал он, подданной наш, ему, Ивану, лист

свой. А нашей де великих государей нашего царского величества жалованной грамоты во укрепление и утверждение оною ему не дано указу, видя он, гетман, в Войску Запорожском многие службы полкового ясаула Ивана Носа, позволил ему владати селом Голубовкою и мельницами на речке Щуровке и гребле селской щуровской стоячих с трех колес, все войсковые пожитки, опричь мелничной части употреблять и чтоб ему в то ни кто из старшины и черни ніне и впредь не чинили никакой препоны. И мы, пресветлейшие и державнейшие великие государи цари и великие князи Иоанн Алексеевич, Петр Алексеевич, всеа Великия и Малыя и Белья России самодержцы наше царское величество, слушав ево, того Иванова челобитья и подданного нашего Войска Запорожского обох сторон Днепра гетмана Ивана Степановича Мазепы листа, пожаловали ево, Ивана, за ево к нашим государем царям к нашему царскому величеству верные и радетельные службы, велели ему селом Голубовкою с посполитими людми (кроме казаков) и вышеименованных трех мелничных колес на речке Щуровке на гребле селской щуровской все доходы на пополнение нашего царского величества войсковой службы, кроме мелничной части, употреблять. На что и сию наших великих государей нашего царского величества жалованную грамоту дать ему указали на память впредь будущим роду ево. Что мы, великие государи наше царское величество, силою нашей царского величества жалованной грамоты ему, Ивану, и жене ево и детям и роду ево укрепляем и утверждаем и быть тому вышенаписанному за ним в вотчине, потому что он ту нашу царского величества милость и жалованье получил за свои верные и знатные к нам, великим государям, к нашему царскому величеству, службы. И чтоб впредь, смотря на те ево службы и верное радение, дети ево и внучата и правнучата и кто по нем роду будет, также сам великим государям и нашему царскому величеству и нашим государским наследником служить и ему, Ивану, и жене ево, и дети и внукам и правнукам селом Голубовкою владеть и всякие доходы иметь и с трех мелничных колес на реке Щуровке на гребле селской щуровской все пожитки, кроме мелничной части, употреблять. А для вящего утверждения нашего царского величества жалованную грамоту утвердить и нашою царского величества печатью повелели.

Писана та нашего царского величества жалованная грамота в нашем царствующем великом граде Москве лета от создания мира ___ месяца мая __ дня.

Пресветлейших царей и державнейших великих государей их царского величества государского Посолского приказа дияк Алексей Никитин».

(ДІМ.–ВР.–№ 635/1.–Тогочасна копія)

№ 29

1696, листопада 10.–Львів.–Лист Станіслава (?) Яблоновського до короля Яна Собеського(?) (регест).

Лизогуб з 40000 задніпровських козаків, взявши з собою 40 гармат, прийшов до Дністра. Прийшов до нього й полк з кількисот кінноти, він залишив табір з піхотою та гарматами над Дністром і переправився через Дністер. А татари мали свою сторожу в полях за Дністром, щоб повідомити волості понад Дністром про козаків, коли ті підуть до Дністра. Тому татари загнали стада й бидло вглиб Буджаку, а козаки знайшли тільки пусті села. В одній паланці залишилось сім турків, котрих козаки дістали (двох убили, а п'ятьох взяли живцем), втративши під час штурму 20 козаків. Татари зібравшись, дали козакам битву, в котрій полягло 500 козаків. В Буджаку була тоді пошесть, дуже багато козаків заразилось і по дорозі помиралі. З Лизогубом повернулося 16 старшин, а четверо померли. Краще їх не пускати в міста, поки не скінчиться пошесть. «Велику шкоду вчинив Самусь, бо спалив чимало сіл, попалив збіжжя не тільки на кордонах, але і по полях і взяв велику здобич: самих овець 7000 пригнав до Сороки. А мав з собою лише 1090 війська». Наші взяли недавно кілька тисяч турок і липків з селянами, взяли й невільників. Могли й більше липків узяти, але що з ними робити і куди дівати. Бідолаха Півторака (Pułtoraka) поранений у голову й кілька разів поранений кулями.

(Ч.–ВР.–№ 2715.–С. 131.–Тогочасна копія)

№ 30

1698, жовтня 19 (9). – Стародуб. – Грамота Іоана Максимовича, єпископа чернігівського та новгород-сіверського, з приводу освячення Преображенського храму в Стародубі.

«Всякое даяние и всяк дар совершен о Христѣ Иисусѣ Господѣ нашемъ свыше исходяй отъ Отца свѣтовъ.

Смирный архієпископъ Іоаннъ черніговскій, новгородскій и всего Сѣвера, волею Божіею по благодати Святаго Духа данный намъ благословеніемъ святѣшого господина Адриана, архієпископа московскаго и всея Россіи и всѣхъ сѣверныхъ странъ патріарха, по преданію же и уставу матери православныя вѣры, святѣя соборныя апостольскія церкви Христовы имуща власть вязати и рѣшати и вся дѣйства церковная повершати, освящати и утверждати по правиламъ святыхъ апостолъ и святыхъ отецъ, сей храмъ Преображенія Господа нашего Иисуса Христа и иже в немъ божественный престолъ на освященіе совершенія таинъ Тѣла и Крови Христовы, соборно освятися нашимъ архієрейскимъ благословеніемъ по прилежанію тщаніемъ благочестиваго христілюбиваго сына нашего смиреннаго пана Михаила Миклашевскаго, в то время полковника стародубовскаго, в богоспасаемомъ градѣ Стародубѣ мѣа октоврія в десятый день. Кто прииде зде отъ православныхъ христіянъ къ сему освященію сея церкви съ вѣрою и любовію и покаяніемъ своихъ грѣховъ, той прийметъ отъ Господа Бога милость и прощеніе своихъ согрѣшеній, благодатію Христа Спасителя нашего и по Божественному Писанію, устаемъ съ кийждо годъ мѣа октоврія в день десятый празднуемаго святаго апостола Якова Алфеева, брата святаго Матфея евангелиста, святини, праздновати освященіе сему божественному храму Преображенія Господня аще кто отъ православныхъ христіанъ приидетъ в той день освященіе сего божественнаго храма святити и чтити съ покаяніемъ молящеся чистосердечно Христу Богу нашему, той прийметъ отпущеніе грѣховъ своихъ и наслѣдія царства небеснаго, по его Господню словеси реченному: «ищайъ обрящетъ, толкущему отвѣрзетъ, просите и дастъ вамъ». Наше смиренне, благодатію Святаго Духа данною намъ, тихъ благословляемъ и прощаемъ и отъ отецъ ихъ духовныхъ наложеннѣю епитимію на нихъ колико дней отпускаемъ имъ и на всѣхъ православныхъ христіянахъ, приближающихся въ святый храмъ Преображенія Господня, буди милость Божія на нихъ и по дару Святаго Духа мое архієпископское благословеніе и молитва священная же бысть сія святая церковь при державѣ благочестивѣйшаго господина нашего царя и великаго князя Петра Алексіевича, московскаго и всея Россіи самодержца, и благороднаго Іоанна Мазепи, Войска царскаго пресвѣтлаго Запорожскаго обохъ сторонъ Днѣпра, гетмана в літо 7200 (!), отъ Рождества Христова 1698 мѣа октоврія 9 дня и на утвержденіе памяти сей свитокъ написаеи и печать приложите нашея руки подписаніемъ в той церкви Преображенской положихомъ на спасеніе всѣмъ православнымъ христіаномъ.

На подлинномъ тако: рукою власною».

(НБУВ. – ІР. – Ф. VIII. – № 1446. – Копія кінця XIX ст.)

№ 31

1699, травня 19 (9). – Чернігів. – Універсалъ чернігівського полковника Юхима Лизогуба.

«Его црского прстлого влчства Войска Запорожскаго полковникъ черніговскій Евфимъ Лизогубъ.

Ознаймуемъ съмъ нашимъ писанемъ каждому кому колвекъ о томъ вѣдати будетъ потреба, ижъ п. Федоръ Крассувскій, товарищъ полковый, на вспартѣ своего убогаго господарства угледѣвши способное мѣсце для построения млынка у своихъ власныхъ купленыхъ кгрунтахъ, именно на рѣчцѣ Щодрувцѣ у лісі прогивъ прогону поля, просилъ насъ себѣ фундушоваго писаня за которымъ бы моглъ онъ себѣ безопасно речоний строїти млинокъ. Теды мы, принявши его, Крассувскаго, слушную прозбу, позволяемъ оному ку пожитку своему на помененной рѣчцѣ Щодрувцѣ строитъ млинокъ, з котораго всякими розмѣрами приходами пожитковати и яко козакови на себе отбирати. Однакъ тое пилно варуемъ, абы людскимъ з стороны кгрунтовъ тымъ занятіемъ новопостроенной греблі не чинилася якова шкода.

Данъ в Черніговѣ мая 9 1699 року.

Звишенований полковник черніговский Евфим Лизогуб.

Донеслося нам відати в Чернігов, иж он то, п. Крассувский, уже на речоном місці высипавши греблю и почавши клітку строїти, на тот час уже просил нашого себе фундушого писаня. Теды позволяем подлуг вишречоных кондиций заживати спокійне тим новопостроенним млинком и всякие на себе отбирати розміри. А то взглядом его заслуг».

(НБУВ. – ІР. – Ф. І. – №56254. – Оригінал особисто підписаний Ю. Лизогубом і завірений печаткою)

№ 32

1701 р. (?). – Бахмач. – Лист отамана Василя Рубана до гетьмана Івана Мазепи.

«Ясневелможний мсці пне гетмане, нам велце премилостивійший пне и добродію.

Ми, всі сполне атаман с товариством, жителі бахмацкие, упадаючи до стопи ног велможности вашей, пну ншему премилостивійшому, найпокорнійше просим милосердия вашего рейментарского в том, иж ми сего время малолюдством своїм, всякие повинности сами отбуваем, в подд(...) трудностях войскових прилучающихся, а войт з громадою, так теж подданіе бив(...) пна Ломиковского, пна писара енерального, пні Кочубеїной и козаки заможные, жителі бахмацкие поддалися в стелмаство, з которых помощи жадной нам, козакам, немає, по давнему обикновению. О що по десяте и по стокротне велможности вашей, пна ншого милостивійшого, просим: ачей би по звичаю давнему громада, так и державские подданіе, до нас, козаков, били помощними в тяжестях. О чом найпокорнійше велможности вашей, пна ншого милостивійшого, просим: рачте велможност ваша пнская видати свій поважний універсал, аби по давнему обикновению громада, так державские подданіе и козаки, новоприхиляючися в сталмаство, в отбуванню всяких тяжестей помощеними били. За що ми долженствуем за щасливое ваше рейментарское пнованье Гсда Бга благати.

Велможности вашей, пну ншему всемилостивійшому, негодние подножки Василь Рубан, атаман с товариством».

(НБУВ. – ІР. – Ф. І. – № 55139. – Оригінал. На звороті запис: «Супліка отамана бахмацкого и всего товариства тамошнего»)

№ 33

1713, лютого 11 (січня 28). – Справа про скаргу гетьману Івану Скоропадському городиського сотника Якова Василича.

«Року тисяча сімсот третегонадцат мсця януария двадцат осмого дня.

За поданем супліки самому ясневелможному его милости пну Иоанну Скоропадскому, Войск его царского пресвітлого величества Запорожских гетманови, перед судом его ж царского пресвітлого величества Войска Запорожского енеральным точилася справа межи Яковом Василичем, старостою городиским, скаржачою стороною, и межи паном Кирилом Троцким, сотником бахмацким отвітуючим. Заносил свою жалобу п. Яков Василич, староста городиский, на пна сотника бахмацкого, в той міре: прошлые сие года завязавшись он, п. Кирило Троцкий, сотник бахмацкий, в ясневелможному пану гетману вдает невинне и описует, же староста городиский многие людям через стадников своих чинит шкоди, загоны велит чинити по околичных селах забирати и продавати, ночью посилает волов и яловиц злодійським способом з хлівув в людей красти и ріжучи стадными таковие добуніе (?) яловиці и воли діляться мясом, отвозят до дворца к старости часом половину тушы, а иногда всю тушу, и шкури отнюд стадников отбырал и оборочал на свой пожиток, о чом любо п. Иван [...] будучи в Городищу, розисковал и допитовался киами [...] казуючи быти стадников, не призналися и не довелося; тое (?) а пан сотник отнюд в тих на старосту городиского злодійских речах крадених ославляючи, доводит, од чого староста виводячися в невинности своей, же як не посилал стадников и не знаю, через супліку поданую просил свт у суду вой[скового] свтой справедливости».

(НБУВ. – ІР. – Ф. І. – № 55137. – Тогочасна копія)

№ 34

1714, березня 2 (1). – Квит Василя Солонина, писаря Київського полку.

«Року 1713 отобрано от поборцов Григория Хваленка и Ивана Швачны почтовых грошей семсот золотих и десеть золотих, з которых отдали войтови носовскому двісті золотих. Для свидительства вперед даю им и сей квит.

Писан марта 1 д. року 1714.

Василий Солонина, писар полковий киевский».

(НБУВ. – Ф. І. – № 56273. – Оригінал)

№ 35

1715, березня 26 (15). – Квит Василя Солонина, писаря Київського полку.

«Я, року 1714 отобралем до скарбу войскового почтовых (?) грошей от шафаров носовских од Григория Хваля и Яцка Огненка подлуг реестров шестсот сімдесят золотих, для чого даю им и сей квиток з подписом руки моей

Писан марта 15 д. року 1715.

Василий Солонина, писар полковий киевский».

(НБУВ. – Ф. І. – № 56274. – Оригінал)

№ 36

1716, листопада 20 (9). – Батурин. – Лист батуринського сотника Федора Даниловича Стожка до гетьмана Івана Скоропадського.

«Ясневелможний мсці пне гетмане, мні велце премилостивий пне и великий добродію.

Кондрат Чайка, козак и жител обмочевский, маючи висоцеповажний ясневелможности вашей на трох чоловіка крєвних своїх, тамошних же обмочевских жителей, універсал, жебы их яко убозством подупалих (взглядом заслуг Чайчиних) до тяглостей не чепали. Теды з тих его, Чайчиних крєвних два чоловікы Охрім Погиба и Хвесь Кривий своїми дворами живучи, отбувають всякие тяглости подданские до монастыря Крупицкого, а третій, Васил Погиба, отнюдь нічого яко двора и жадного клаптя кгрунту не імїючи, а ему, Чайці, будучи виноват, уже волочился по інших селах и пришедши до Обмочева, улїз в купленную Чайчину хату для прежития и отслуженя долгу, вмїсто подсудка живучи. Войт прето подданства монастыря обмочевский Иван Нічога, не уважаючи на оборонний ясневелможности вашей у Чайки універсал и не глядячи що подсудок коза[ц]кий пограбыт того Чайчиного крєвного Василя Погибу, жебы з Чайчиного двора монастырскую тяглост отбувал. А Чайка, извїстившия мні о том и будучи з оповїстием у пна дозорци обмочевского, мимоходом зайшов в двор войтов и не заставши самого войта в дому жені оного тое неслушное пограблене виговорувал, домовляючи, же он, войт, своїх крєвних от подданства увольняет, а в обороні будучих, кого неналежит, зачіпаєт и с тим похвалился на войта. Теды войтиха, напавши его, Чайку, не боронячегося, поліном и чеплією быти немалою язвою у голову заразила, же весь кровю облився и если бы люде не угамували крїві в тую пору Бг вість, что бы з ним, Чайкою, чинилося и тепера не может от болїзни той встати, за що была до превелебного отца игумена занесена скарга и был от его превелебности для розиску зослан законник и для прислуханя писар мой сотенний. На котором розиску в первом допросі пред пном дозорцею обмочевским сама войтиха тое признала, же як пришов Чайка в дом, контрroversуючи за пограблене сусїда его много похвалился, мовячи «нашлю я на войта колис глухих агтелув» і я ему, Чайці, ткнула за тое дулі под нус. А Чайка (будто) налаявши, махнув, да не вдарив палицею, якая в руці его була, и я вхопивши под припечком поліно, зараз ударила его, Чайку, по руці, потїм (?) порвала чеплію быти оного. Так и оний, вхопившия за чеплію, зас(?) вишов у сїнци ис хати и там викрутив у мене чеплією, а я вхопивши коромисел, ударила Чайку по головї, от которого удару оний схилился и я, еще его двуйчи ударила. Так оний с крївою (?) з двора моего пошов. Другая старушка, пряха войтишна Маря Шкляриха, любо то не видїла як войтиха Чайку у сїнцях была, тїлько ж сознаєт початок в хатї заводу, же Чайка пн(?) лаяв на войтиху крємї що як дала дулі, махнул да [не] (в)дарив палицею,

а войтиха поліном вдарила его по руці. Теды отц игумен, взявши у Чайки накладних грошей золотих з сорок и не смотрячи на немалую Чайчину з кровию у голові задіяную (?) рану, чинил Чайку виноватим, а войтиху свободну от вини чинит, якобы она волна в своїм дому быти. Теды премилостивійший мой пне, знаючи я его, войта, же такую подуфалост з монастира маєт, же и законники его нікоторие боятєся, а если случитєся что подводы з Обмочева на якую потребу брати, ніколи оний з монастирских не даст. И вже многих посланних моїх за подводами быв, так и по почту як законники новгородские и законницї новомлинские, не боронячи своїх вобши (?) побур з козаками подданих, понаймали конї, а обмачевский един тилко войт монастирских подданих и на почту не подаєт. Зачим пишучи сей инквизит(...)* за Чайкою через сина Чайчиного лыст, прошу рейментарского велможности вашей до отца игумена указу, жебы поставил з своїх подданих на почту едного коня у Батурин и при том под рейментарские ноги, навсегда мя повергаю.

Велможности вашей премлстивійшому пану и великому добродїєви нижайший раб и слуга Федор Данилович, сотник батуриный.

З Батурина ноев. 9 року 1716».

Адреса на звороті: «Пресвітліїшаго и державнійшаго великаго гсдря нашего его црского пресвітлого влчства Войск Запорожских обоїх сторон Днепра гетманови ясневелможному его млсти пну Иоанну Скоропадскому, мні премилостивійшему пну и великому добродїєви яко найпокорні служебничо».

Запис тішою рукою на звороті: «Од сотника бат[уринского] за Чайкою, козаком, од войтихи обмочевской побытим, под[ано] в Прилуці ноевр. 1716».

(НБУВ. – ІР. – Ф. І. – № 55252. – Оригінал завірений печаткою)

№ 37

1715–1719, січня 24 (13).– Лист Івана Волинського до гетьмана Івана Скоропадського.

«По указу его млсти Костантина Генваровского, сотника кролевецкого, и всего уряду при нем зостаючого.

По занесенной скарзі быстрицкого, атамана Хведора Каптаненка бурмистр города Кролевца, нижей вираженный, зехавши в село Быстрик побитя на атаманови, виж означеном, яке он понесл от пна Хведора Кочубея, оглядал, где были знаки такие: сам велми киями збитий и близко смерти зоставал, боки понапохали, зад увес сожен яко уголь и здулся догори, также и стегна синї и попухлие.

Михайло, бурмистр, рукою.

Того ж мсца в тиждень апробовуючи осмотр Михаила бурмиистра посилан был сотенный писар кролевецкий, нижей именованный, з Иваном Яременком, міщанином кролевецким же, оглядал мененного атамана побитя, где видїл знаки на тіли, бока попухлие, зад увес чорен яко уголь, также и стегна синї и попухлие.

По трете уже когда пречестный отц протопоп кролевецкий от пна Кочубея был посланный в село Быстрик з Григорием, дворовым подписком, для п[р]епрошения (?) атамана и тоді оглядал знаков и побитя и уже мало поотпухали.

Иван Волинский (?)».

(НБУВ. – ІР. – Ф. І. – № 55090. – Оригінал)

№ 38

1718, липня 5 (червня 24). – Ніжин. – Наказ генерал-лейтенанта кавалерїї Іоанна Бернарда фон Вейзенбаха (регест).

Оскїльки внаслідок пожежі Чернігів вигорів, а багато його жителів через це розїїшлися з міста, то тим, хто залишився, чинитєся «чинитєся неудобь» значна «нужда» від проїжджих, котрі вимагають возів тощо. Через це наказуєтєся проїжджающим через Чернігів брати вози, конї, воли, їжу й пиття тільки з дозволу Вейзенбаха «на ратуші», в іншому випадку буде подвійний штраф.

(НБУВ. – ІР. – Ф. І. – № 2326. – Тогочасна копія)

1722, серпня 25 (14). – Конотоп. – Лист конотопського сотника Григорія Костенецького до чернігівського полковника наказного гетьмана Павла Полуботка та генеральної старшини.

«Велможнии мсці пне полковнику черніговский и старшина енералная, мні велце млстивии панове и всеблагонадежднійшии добродіи.

Получивши я от велможностей ваших поважнійший листовний указ таковой, абим о обідах и побоях от гспдна капитана Количова, полку гранадерского фон дер Ропова, роты 4 сотняном моим починених по самой истинні виписавши до велможностей ваших послалал или для совершенийшаго обо всем донесения сам з людми от его ж, гспдна капитана битими, в Глухов вскорости приездил. Теди тепер под ярмарок, в городі нашом отправаючийся, ради всякой опасности удержалемся и люде того радьютпросилися. А яко перед сим за вчиненням тоей причини до велможнаго его млсти пна полковника нашего ніжинского, в Глухові будучого, обо всем том обстоятелно чинилем извистие, так не иначей слово в слово на указі и велможностем вашим доношу:

Прошлого мсця июля 23 гспдн капитан Количов, прибувши к роті своей, в сотни моеї квартируючой, на означенную ему в городі квартиру, которому по належитости з урядом моим поклон хлібом и прочиим учинилем, (когда з своих приписних гспдн капитан на сім рации а дві порции декамрия з 15 по май 1 число за провіант, фураж и за дрова, хотя к экипажу его капитанского при роті всіх мененный мсци не бивало, а к указу такова, чтоб выдават, нам не било) пославши своїх двух гранадер у село Поповку з козаков и посполитих рейментарских у един день золот[их] 140 видрал и при тамошних же атаману и войту в город припровадил, мусіли мененний атаман и войт з такою квитанциєю, якая ему гспдну капитану била угодна, денги отдати. И вже третого дня будто наміреваючи от сел в свой путь отехати, прислал ко мні о вистатченне дванадцяти подвод и я из урядом моим ведлуг указу императорского влчества допрошовалем у его посланця о обявление подорожной и если будут прогони. Однак всі подводи в ратуші велілем в поготовости на требование оног держати. Тилко его млсть, не едучи того дня и веві (?) для чего би ради, избобравшим з многими гранадерами и из нашими ж присудствующими Михайлом Кохановским и Василием, зятем Гоцутчиним, бившими старостами, а до сотни моеї неналежными, пришедши в двор шинковий пна Андрея Кандиби, посеред ринку стоячий, казал полвідерка горілки и пива для гранадер за свои гроши дати, який доволно подпивший, поневаж многии хмелнии в том же дворі и просипалис, первие по атамана городского, потом по писара сотенного в двори их пославши, же именно оних по своей потребі и куда отшедших от домах не застали. Теди оставивши атамана, бо у дворі в тот час нікого не било, повторе на двор писарский до дванадцяти члвка мененних гранадер послав где его, писара, матку в старости будучую, взявши, з немилосердным боем в тот двор шинковий запровадили, а он сам гспдн капитан по килко кротне поклонившуюся бил ногами и опростоволосивши, предстоящим веліл непоединокротне тое ж чинити. Якую потом мало не до смерти прибитую еще не надаремно, леч мусіла за примусом его ж вина волоского дві кварта и меду сколко гарцей купити, отпустил. На котором роздруху и многих людеи веліл по всем городу гранадером ловити, яко то Кондрата Кушнера ринку гранадери поймавши з немилостивим боем в той шинк пред его, капитана, привели и там вже, хотяй не бито, однак поти не отпускал, по[ки] аж вином волоским двома квартами откупилс и копійку бо тилко одну при собі міл, на горілку мусів отдати.

Лукияна, ключника ратушного, в том же дворі шинковном сам гспдн капитан за тое, что писара не винайшол, палицею перво в одежи бил, а потом, а потом расперанувшогося (?) в одежи ж, яких до троіх (?) з гранадери на нем зламал, биючи.

Ивана Кушнера на ринку поймаши за волосы, гранадер у той шинк волук, а сам гспдн капитан вслід палицею по плечам бил довільно, а у шинку всі гуртом.

Гранадери били хто чим видя, а потом за караулом будучий, не купуючи напитокку отпросившис, свободився.

Пна Короцкого, старосту семионовского, чрез город мимо той шинк едучого, казал запинивши, гранадером у шинк увести; перво сам гспдн капитан вдарил, а потом веліл за

лоб звозчику по сінах волочачи, канчуком бити, от якого побою знатно бил окривавлен.

Ивана Руденкого, різника, (?) за тое, что якобы харт гранадерский у его дворі подрізав ногу, веліл пред себе на свою квартиру привести и зараз пред ним, гспдном капитаном, веліл бити, а потом довольно палічам (...)* руками битого, казал до колеса привязати и привязаного поти бити, поки повинився, невинуватим будучи, за хорта платит мусіл коп десят дати, а тим гранадером, що били, за працу дал пол золот[ий].

Степана Ярмолу, якого первие еще до приезде капитанского его капитанския денщик з хлопцами гранадерскими и гранадерами, на добровольной дорозі едучого з торгу за рибу, что не дал дармо з воза набрати, коллем и поліннем побили, голову и руки поперебивали и мало не до смерти прибили. Якого до ратуша освідчаючи побои (?) власне за неживаго его жена привозила и сего гспдн капитан за приездом своїм пред себе веліл привести и еще от первого побою не виздорвілого нещадно батожем поворочаючи бил, а сам ногами и завязавши назад руки, веліл битаго на пострах и позор всім по улицах водити поки аж ему, капитану, коп десять дал. И так мусіл, будучий в той страсти, отплатитися, а от побою Бог відаєт чи скоро виздоровієт.

Музик двох, якии з прочими товарищи пред ним, гспдном капитаном, гуляющим, грали первие у дворі Гоцутчином, кулатчом за лоб волочачи, били и ногами топтали, а потом за браму вишедши на майдані, оних веліл батожам, покладаючи бити, а сам ногами бил, з которых один ледво волочится, а другий так болно бил збит, що и по сей час не может виходитис.

Игната Парпуренка и его жену веліл пред себе гспдн капитан привести, а за тое, что в него стоячого, гранадера конь гспдров потерял муштук, зараз за караул каз[ал] взять и до колеса привязати, якого привязаного бито. Хотячи от того вязеня свободитис, поступился ему, капитану, хорта привести и отдат. За тое отпустили, а жену его пред себе у хату казал увести и веліл сісти, частуючи вином, говорил: «Вот я як у прочих денгами побрал, от вас денег не возму, тилко зо мною волю мою учиниш». Когда ж отказала, что того не хочу учинити, тогда ж казал еї за караул взят и до колеса привязати. Знова он до еї привязаной он, гспдн капитан, колко разне приходячи, о том питал, аби волі его повинулас, не соизволила, то и горше казал еї привязат, а бити не били. В том вязеню през сутки сиділа, а когда муж ея, привудши хортицу из хортяти, просил его, капитана, аби его жену отпустил, то и хортици не принял и жени не отпустил, поки горілки полвідерка дал, мяса за пят (?) копієк, а сира за шаст (!) купил и отдавши, свободилас.

Прето видячи я таковие людем от его, гспдна капитана, чинячиеся розорения и побиття и сам не насмілем до его, в шинку гуляющего, для розмови о таком галасі пойти, поневаж и на мене чинил перехвалки и всі граждане так били устрахилися, что многие заможнійшии з своїх дворов поуходивши, по чужих убогших дворах всю ночь под страхом проводили, ежели ж по вичитанню сих людем обид от его, гспдна капитана, починених непременно от велможностей ваших будет мені указ и з людми обіжденными в Глухов приездити. Теди панское позволение при нижайшом моем уклоні готов исполнити. А тепер млстивой их же себе навсегда вручаю ласце

велможности ваших моих велце ласкавих панов и всенадежднійших добродієв нижайший слуга

Григорий Костенецкий, сотник конотопский.

З Конотопу августа 14 року 1722».

Адреса на звороті: «Великого гсдря нашего его императорского всепресвітлійшого влчства Войска Запорожского полковникові черніговскому и наказному гетману и старшині енеральной, велможному его млсти пну Павлу Полуботку, моим велце млстивим панам и всеблгонадежднійшим добродієм всепокорственно».

Запис іншою рукою на звороті: «Од сотника конотопского з объявлением якие капитан гранадерского Роппова полку 4 роты прозванием Количов, приехавши в Конотоп, починил людем збийства и побої. Принесен августа 15 року 1722».

(НБУВ. – IP. – Ф. I. – № 55242-55243. – Оригінал завірений печаткою і особистим підписом сотника)

1722, вересня 14 (3). – Реєстр прибутків з Обмачева для гетьманського двору.

«Року 1722 септевр.3 дня.

Реєстр предложена сколко яких каменей найдуется на греблі новомлинской, на двор рейментарский обмочевский идучих.

Данилов Ларченков в те камен 1, на двор рейментарский 2 части.

Гспжі Троцкой каменей, на двор рейментарский 2 части.

Дмитра Стеценка каменей два, на двор рейментарский 2 части.

Лесков Зубченков камен 1, на двор рейментарский 2 части.

Пилипишиних каменей два, на двор рейментарский 2 части.

Максимов Ларченков камен 1, на двор рейментарский 2 части.

Григориевой Самойленковой каменей 3, на двор рейментарский 2 части.

Кирила Троцкого камен 1, на двор рейментарский по половині.

Тимошихи Борзенской камен 1, на двор рейментарский по половині.

Григориевой Ярошенишиной камен 1, на двор рейментарский по половині.

Семена Григоровича камен 1, на двор рейментарский 2 части.

Всіх каменей на двор рейментарский идучих по дві части, 12, а по половині идучих каменей 4.

Григориевских войскових каменей на двор рейментарский идучих 4 и ступи просяние и суконние.

Реєстр каменей греблі новомлинской, не идучих на двор рейментарский обмочевский.

Ясновелможной добродійки (*Насті Скоропадської. – Ю.М., І.Т.*) каменей два купленних.

Велможного его млсти пна судії енерального (*Романа Анікієвича (?)*). – **Ю.М., І.Т.** каменей 8.

Велможного добродія его млсти пна полковника ніжинского (*Петра Толстого. – Ю.М., І.Т.*) каменей 4.

Превосходительного его млсти гспдна Сави Рогозинского камен 1, которий остался его превосходительству по Ломіковском (?).

Пну Ломиковскому камен 1, наданий з каменей войскових (?).

Пана Кочубея каменей 2.

Законниц новомлинского мнстра каменей два.

Григориевой Самойленковой каменей 2, по дві части.

Розмір на велможного его млсти пана полковника лубенского (*Андрія Марковича. – Ю.М., І.Т.*)

Григория Тоцкого камен 1, дві части идет розміру на мнстр ніжинский.

Того ж мнстрира ніжинского на самих их идучих камен и ступи просяние и суконние два.

Григорихи Шишкевички камен 1, на неї идет зо всім.

Данилов Горкавенков камен 1, дві части розміру идет на Александра Шишкевича.

Всіх каменей на двор рейментарский не йдучих 27 и ступи просяние и суконние.

А на цілой греблі новомлинской всіх каменей 40, ступ просяних дві, суконних ступ дві.

Реєстр предложена сколко каменей на греблі батуринской, идучих на двор рейментарский обмочевский.

Камен еден Козловской по половині.

Камен 1 Емчишин дві части на двор.

Камен еї ж по половині на двор.

Камен Солонинин дві части на двор.

Камен Булавничой по половині.

Камен Кураховского 1 по половині и валуша его ж по половині.

Законниц новомлинских каменей 2 по половині и ступи просяние и суконние по половині

Камен Кгележишин по половині.

Пна Мойсія Нестеренка каменей два.
Коломійчиков камен 1, дві часті на двор.
Соловчов (?) камен 1, дві часті на двор.
Камен 1 пана Раковича на двор по половині.
Камен 1 Филонов дві часті.
Всіх каменей по дві часті на двор идучих 5.
А по половині идучих каменей 9.
Валуш дві по половині.
Ступи просяние и суконние по половині.
Еден камен довгополовский зо всім идет на двор.
Реєстр предложєня сколко каменей на греблі батуринской, не идучих на двор рейментарский обмочевский.
Ясневелможной добродійки куплений камен 1.
Часноков камен 1, на его идучий.
Сотника батуринского камен 1, на его идучий.
Черънецких каменей 3 и ступи просяние и суконние зо всім на них идучие.
Велможного его млсти пна писара енералного (*Семена Савича. – Ю. М., І. Т.*) камен еден.
Камен 1 Стягайлов, другий камен Стефанов по нем (?) идучие, наданни велможному его млст. пну Жураховскому, асаулі енералному.
Каменей три Чечелишини по половині идучие, на (...) * его превосходителству гспдну коменданту.
Велможного его млсти пана судії енералного каменей 4.
Иванов Атаманенков камен 1 зо всім идет на его.
Проценчишин камен 1 по половині идучий надан Михайлу, бившому полковнику білоцерковскому.
Роговников камен 1, на млст их идет.
Гавруков камен 1, дві часті надано на черниц (?).
Мізиков камен 1, дві часті надано на черниц.
Камен 1 чернцам из черниціями идет по половині.
Камен 1 черничий, на самих их идет.
Пні Пашковской каменей два зо всім юй належит.
Пні Михайловской камен 1 зо всім идет на єї.
Чаусов камен 1, дві часті надани сербской полковници.
Демчишин камен 1, дві часті надано на гсд полковников.
Ея ж валуша на тих же гсд по половині.
Всіх каменей на двор нейдучих 35.
Ступ просяних дві, суконних дві и валуша».
(НБУВ. – ІР. – № 55165. – Оригінал)

№ 41

1722, вересня 14 (3). – Реєстр прибутків з Обмачева для гетьманського двору.

«Року 1722 септевр. 3 дня.

Реєстр надлежащих до двору гетманского обмочевского хлібних и грошевих приходов.

Напрод

Приходи хлібние зо млинов батуринских и новомлинских войсковой части.

Приходи хлібие з поля, надлежащего до двора.

Приходи хлібие осипние з людей посполитих пахатних.

Именно: от коня по четверику овса, и от пари волов по четверику овса.

С того ж подданства грошевые приходи.

У селі Устю от коня по десят алтин.

В том же Устю от піших можнійших по золотому, а от подлійших и от подсусідков по пол. зол.

У селі Обмочеві, в Мітеювни (?), в Красном от коня по зол., и от пари волов по зол., а от піших по пол. зол.

В тих ж подданих, в кого окажуться пчоли.

От десятка взимається десятіе, а кромі десятка по 2 алтина.

В тих подданих, в кого окажется казан винокурний, от казана по 3 зол.

И всіх тих грошей з подданства збирається зол. на 200, иногда ж болш, иногда менш.

С того ж подданства до всего взимається в год гусей 20, утят 20, часноку вінков 20, цибулі вінков 30 и по курици или по півню з кожного двора.

Грошевіе приходи с перевозу Ретенского (?) и Сенютинского збирається в год по тисячи зол., иногда же болш, иногда менш.

Грошевіе приходи погребелніе: з гребли батуринской и новомлинской от важкого воза по шагу, от порожного по чеху.

Итого збирається чрез літо цілоє зол. на 300, иногда болш, иногда менш.

Грошевіе приходи з гребел батуринских и новомлинских валюшніе и ступніе, яких збирається в год зол. на сто, иногда болш, иногда менш.

На тих же греблях батуринской и новомлинской поколющина и показанщина, на греблі батуринской от кола по 20 зол., а на новомлинской от кола по 9 зол.

До того ж двора обмочевского поля надлежащого, почаст и сіножателей, у Обмочеві, ув Устю, в Красном, в сотнях Батуринской и Сосницкой.

Озера в Макошині в сотні міскої.

Ув Устю в сотні Сосницкой.

В Пекарові в сотні Новомлинской.

В Обмачеві и в Батурині в сотні Батуринской.

Андрій Іванович, дозорца обмачевский рукою».

(НБУВ. –ІР.–№ 55166. – Оригінал, підписаний обмачевським дозорцем. Запис на звороті: «Андрій Іванович, дозорца обмачевский рукою»)

№ 42

1722, грудня 5 (листопада 24). – Глухів. – Лист наказного гетьмана Павла Полуботка і генеральної старшини до старшого військового канцеляриста Петра Валькевича.

«Нам зичливый пртлю пне Валькевич.

Лист в. мстин, з дороги к нам дня вчорайшого писанный, чрез стародубовского козака з писмами од пна наказного полковника тамошнего, сюда в Глухов прибувшого, мы получили. В котором поневаж в. мс. виражаеш, чтобы пн. Губчич, сотник почепский, или тут нам од себе дал на писмі відение о селах и протчіїх угодіах, в Почепском уезді найдуючихся, також и о межованю Шидловского, или для того бы одправлен был без замедліня в Стародуб. Теди мы его, пна Губчича, и мало zde не удержуючи для вишвираженной потреби, отселя одпустили и казали ехати просто в Стародуб з в. млстю и протчіїми, з ким надлежит, для повиданяся и совіту, як в настоящом межовом ділі почеповском надобно поступити, которое чтобы помислно надлежащим было окончено порядком, хотя в.мс. тщательного своего во всем прилагати стараня, найбарзій о взисканю книг межових фіскала Кривцова, которий з розказаня гспдна Шидловского уезд Почеповский межовал. Якие межовіе книги если бы не могли где винайтися, то принамній писат тих, которіе Кривцов при своїм межованіі для кріпости людям грунтами суміжним роздал, добути старайтєся, з которих можна будет извіститися, что если на оних ніхто в комиссарах од гетманской сторони не подписовался, то не полюбовном договору, леч без совіту и согласія гетманского тоє межованє діялося и комиссаров для межованя того уезду Почеповского покойный пн. гетман в тоє время не опреділил, причом можно будет в. мстем накріпко обстояти. Також пошовши в ратуш тамошний стародубовский, перевертуй в.мс. книги міские з прилежаніем: чи не винайдєтся в них реєстр всего полку Стародубовского, в котором нні владієтся світлійшим кнзем села, мелници и протчіе угодіа тие, якими прежніе гетьмани и покойный пн. гетман Скоропадский владіл, також шляхетские, козачие и протчіе добра в

сотні Почепской найдуючися: чи, где и сколько именно могут быть изображены, а барзій такого реестра обисковати надобно, который бы рукою бывшего полкового писара Гордія писан. З якого по описі козаков и посполитих людей где, хто, в котором селі свое мешкане міл и до которой сотні належал, латво и граница почеповского уезду, як оный прежде во владіні гетманском был, дознатися может. Поколя зас такие полковие реестра, где отишутся, тепер пн. Губчич за приездом своїм в Почеп як належит о всем вишепомянутом споряженное у себе в поготовости держачоеса, прислати міет в мсти на писмі віденне, которое гаразд висмотривши что в оное другого якого уезду сел, мелниц и протчего омилкою не вписано будет, пп. комиссарам нашим за прибитем их туда для латвійшого и скорійшого діла слідования подлуг данной з високоправительствующего сената інструкції его млсти гспдну полковнику Давидову вскорі в полк Стародубовский прибути міючому, вручили. Да он же, пн. Губчич, словесно предложил нам, что по указу покойного пна гетмана небожчик хорунжий енералний пн Сулима и покойный полковник стародубовский пн. Жоравко посланы были в Почеп трижди. В первый раз для оддана міста Почепа з селами, мелницами и протчими угодиі, що в гетманском владіні было, в державу світлійшого князя, а принимал от них все тое гспдн Алимов, од его світлости туда нарочно ординованный. В другое: по требованию его світлости до покойного пна гетмана занесенном для розиску о арендових грошах, которых прикажчикам тамошним почепским нікоторое товариство з сіл своїх не хотіли виплачувати. В третое они ж пп. хорунжий и полковник ездили з універсалом гетманским для оддана тамошной Почепской сотні бывших козаков в подданство его світлости, которых козаков в тот час одбирал гспдн Шидловский и того времени по его, Шидловского, велінню межовал уезд Почепский фіскал Кривцов сам, а комиссаров од стороны гетманской з ним не было и заехал в Бакланской сотні нісколько сел, мелниц и протчего, что універсалом гетманским его світлости во владіне не показано. О чом всем (мовит) небезивістни сут и тие стародубовские полчане, которие з покойним п. хоружим и полковником своїм в присутствіи найдовалися. Сего ради яко словесно в мсти при отправі его отселя предлагалисмо, абысте з пном наказним полковником тамошним и протчею старшиною полковою и хтобы тилко к помянутому межовому ділу был потрібен совісно во всем поступали и як возможно вскорости предвараючи прибытие туда гспд комиссаров оное предлежащее діло со всяким споряжали обстоятельством. Так и через сей лист пишно в мсти жадаем и приказуем, абысте, что тилко здастся к ділу быти потребно для доказателства, было в поготовости, о чом и до пна наказного, особливий лист нш посилаем з докладом таким, дабы полчан тих, которие з пп. хоружим и полковником для оддана козаков почепских в Почеп ездили, допросил: если был хто в сообщении з Кривцовим для межованя уезду Почепского од стороны гетманской определенный или сам Кривцов з росказаня Шидловского помянутий уезд Почепский межовал. Обявляем в мсти и ему ж притом зичим доброго от Гспда Бга здоровья.

З Глухова ноевр[ия] 24 д. 1722 року.

В. мсти зичливіе пртелі его императорского пртлого влчства Войска Запор[озкого] полковник черніговский и наказний гетман Павел Полуботок.

Войсковий енералний судия Иван Чарниш.

Василий Жораковский, асаул енералний.

Яков Лизогуб, енералний бунчужний».

Адреса: «Ншому велце зичливому пртелеві пну Петру Валкевичу, енералной войсковой канцелляріі первійшому товаришеві, пишно подати».

Запис: «Получен в Старод[убі] 27 ноеврия року 1722 о межовом почепском ділі з прилогою книжих листов и універсалу на Почеп данный».

(НБУВ.–ІР.–Ф. І.–№ 56295. – Оригінал завірений особистими підписами авторів і печаткою)

Між 1721–1725 рр.

«В отвітчиковых генералного писаря Савича.

В уневерсалі бывшего гетмана Скоропадского марта 14 дня 709 году объявляе всей старшине и черни, а особливо черниговскому полковнику и старшине, сотником, атаманом и всего посполства и сотнику соснецкому и всему тамошнему уряду зуполною собі врученною власть в Малой России всякие устройство порядки, а особ годных и в Войску заслуженных надлежит окривати распектами и в доброй памяти имія генералного писара Семена Савича от молодых літ на достоинство урядов судейства и писарства генералных вірно отправленных услуг в Войску Запорожском в разных ділах ево услуге, а потом на писарстві судов войскових генералных и радітелные працы нне на годности писарства генералного видя его тщательное и блгоразумное во всіх до писарской особы ділах правления, отдали ему во владіние село, именуемое Долгою Греблю в Черниговском полку в сотни Соснецкой положением своим будучие со всіми до его принадлежностями так, как бывшие державцы и Василий Цурка, будучие при изменнике Мазепе, оной владіл сам и дабы ни полковник черниговский и старшина полковая сотник сосницкий и всім тамошним урядом и ниhto иншей и старшин и черни войсковых и посполитых того полку обывателей не смел ему, генеральному писарю, в покойном того села владінию и во взятю с него належитых приходов, от людей послушенства и повинностей, не чинили кривди и шкоди и препятія. А того села Долгой Гребле войты со всеми тамошними посполитыми людми иміет быть повинен. А понеже оной генеральной писарь объявил о забранной оным Цуркою сумме и коньми в маестности ево в селі Медвежьем и разорения, чего ради в нагороду онога за разорением ему, генеральному писарю, онога ево, Цурки, двор в Сосницы и млин в Долгой Гребли и владіть повеліли».

(НБУВ.–Ф.І.№.–Тогочасна копія)

1732, липня 17 (6).–Бахмач. – Лист бахмацького сотника Василя Покотила до гетьмана Данила Апостола.

«Ясневелможній мсці пне гетмане и кавалер, мні премлстивійший пне и всенадійниший добродію.

В полученном мною прошлого июня 17 д. висоцеповажном ясневелможности вашей указі повелено мні заводное діло Федора Савостянова, ея височества гспдрини цесарівни Елизавет Петровни малоросійской понурницкой вотчини конских заводов нарядника обоі его и бивших при нем чтирох члвік конюхов [с] козаком и жителем батуринским Григорием Урминичем на суді сотенном бахмацким свідителмы изслідовать з которих, что потом доведется надлежащую по указам и по правам учинит сатисфакцию, что же потом учинится о том бы своім доношением обстоятельно вашу пнскую ясневелможност увідомит. По которому ясневелможности вашей указу оное діло на суді сотенном бахмацком свідителми изслідовав, з которим допросом [ока]залос, что показанный нарядник гвалтом на двор Урминичев многократне с конюхамы наездил без битности его и дом его разорил и по других козацких дворах шукал его, комори отбываючи, а потом, заставши его в дому, витяг з двора и бил и тогда Урмініч веліл синові своему оборонят. Приводил я их к любовному помиркованню, токмо он, нарядник, отказал, что для рішення отеду в Глухов. Зачим и оное слідствие вписавши, отсилаю до висоцеповажной ясневелможности вашей рейментарской уваги и разсмотрения. При чом и самого себе премлстивійшему респекту поручаю.

Ясневелможности вашей, мні премлстивійшему пну и всенадежнійшому добродіеві в[с]енижайший слуга и подножок Василь Покотило, сотник бахмацкий.

З Бахмача июля 6 1732 году.

Адреса: «Ея императорского величества Войска Запорожского обоіх сторон Днепра гетману и ордина святого Александра Невского кавалеру, ясневелможному его млсти пну Данилу Апостолу, мні премлстивійшему пну и всенадійнишему добродію».

(НБУВ. – IP. – Ф. І. – № 55143. – Оригінал. На початку документа є запис: «Получен д. 19 июля 1732 року. Записав в книгу, отдат в пові[те]»)

1732, липень (?). Бахмач (?). – Лист бахмацького козака Григорія Омінича до гетьмана Данила Апостола.

«Ясневелможний мсці пне гетман и кавалер, мні премилостивійший пне великий добродію.

В 1732 году в пост великий прикажчик малороссийской понурницкой вотчини конских заводов ея височества гсдрині цесаревніи Елисавет Петровни Федор Савостьянов, приехавши в Бахмач для досмотру ея височества коней, взял у мене, нижайшого, місце землі мое власное и на оном поставил свой шинк, за которим когда я у него упоминался, то он мене многажди лалял и похвалялся бит. А прошедшого мая 28 числа наїздил своїми конюхами осми члвк многократне без винности моей на мой двор, жену и дітей моїх порозганял и комору отбивши, взял з скрині серпанков вусім, плахот чтири, запаску штаметовую новую, шаблю желізко самое, и напустивши в комору собак, муку и сало стровил. А потим заставши мене тогда ж в дворі и витягши з двора, поламавши кулле (?), бил мене, нижайшого, смертно сам и оние конюхи, отчего я от того времени болно лежал и тепер ледво жив зостаю. Того ради всепокорственно под висоцеповажние стопи ясевелможности вашой себе повергши, молю, ижби мні оной прикажчик Федор Савостьянов землю мою власную, якую взял на шинк, возвратил, и что позабирал с комори серпанки, плахти, запаску и шаблю возвратил, а за увічче з него справедливости як указы ея императорского влчства и права малороссийские повелівають о якую млст сторично ясевелможности вшой просячи, должен буду за щасливое вше пнованне и долгоденствие неусишно Гспда Бга молити.

Ясевелможности вшой, моему всемилостивійшему добродієви, всенижайший подножок Григорий Омінич, козак сотні Бахмацкой».

(НБУВ.–ІР.–Ф.І.–№ 55441.–Оригінал. Запис угорі документа: «Подана 19 юля 1732 року; записав в книгу, отдат в повіте».)

В публикации представлены документы гетманов И. Самойловича, Д.Многогрешного и других старшин.

Ключевые слова: универсал, письмо, гетман, монастырь.

In publications presented documents of I.Samojlovych, D.Mnogogrishnyj, and pette of officers.

Keywords: universal, sheet, hetman, monastery.

